Масса а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАГІА, 27 апрель, 1974 шу. • № 81 (6347). • Мах 2 кеп.

ВЛКСМ XVII СЪЕЗДЕ НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Деза новкъостий делегаташ! Хьамсара хьаьший!

Аз эгтара хьалхагІа даькъала юнц шун, беррнгача комсомольций, беррнгача советски кагирхой йоккха событи — Ленински комсомола XVII съезд хьаеллар. (ТІоараш тох).

ХІанзара шун съезд белгалйовл комсомола вахаре исторически ди тІакхоачаш из гулъенна хиларца, КПСС Центральни Комитето шун съездага дайтача моаршал тІа белгалдоаккх, 1924 шера июле Кагирхой Коммунистически Союзо эгтара езагІа йола цІи — Ленина цІи тІаийца хилари РКСМ VI съезда делегаташа беррнгача комсомольций цІерагІа дув биаь хилари: «Тха наькъа тІа моллагІа духьаленаш латте а, моллагІа жерташ тхогара дІаехе а., Ленина байракх оаха Іойожаергьяць». (ТІоараш тох).

ХІаьта тахан, комсомоло хьабенача наькъага, цун сийлахьча гІулакхашка вай хьожаш долча хана, шедола бахьан да вай Кагирхой Ленински Союза еза цІи цо йоккхача сийленца лелаю ала. (ТІоараш тох). Парте кулгалца комсомол ше а Іомалу, къона ноахал а Іомаду Ленин санна дахен болх беи, коммунистически идеалаш котъяхар духьа къовсам лоаттабе. Комсомольцаш, массе метте хьалхарча мугІарашка латт. Массанахьа а, доага дог, кІоарга хьаькъал, хьинар, инициатива мел эша уж болаш ба.

Новкъостий, дегашта геттара чІоагІа дикахетар хинна хьачудаьлар тхо, ала мегаргдолаш да, къаьнара комсомольцаш, тахан укх шун съезда зале. Шоана дІабІарахьежача, дагаехар сона дІахорча дукхача шерашка хьинарен оптимизман низ чубоссабаь йола сай комсомольски къонал, дагабехар сона эггара хьалхара сай доттагІий, вахара, классови къовсама керда общество хьалъяра чоалхане Іилма цхьана довза иразхиннараш.

Къаьстта дика дагадоагІа сона 20-гІа шераш. Эггара хьалха дагадоагІа 1923 шу — се комсомоле ваха шу. Цу хана верригаш а 300 эзар совгІа саг мара вацар комсомола мугІарашка. Предприятешка, учрежденешка, юрташка, массаза а яхар мо кІеззига мара хилацар комсомольцаш бола къона нах. Цхьа бакъда революционни денаьлах, къонахчалах бизза бар уж, каст-каста турпал гІулакхашкарагІдувлар царна.

Иштта хиннилга хов сона Ленински комсомола тІехьа тІакхийна ноахалаш а. Шаккха йиц а лургйоацаш халкъа дег чу юсаргья юххьанцарча пятилеткай турпалий энтузиазми къонахчали. Шаккха а йоваргйоаца сийле яьннай Сийлахь-боккхача Даьхен тІема бирсача шерашка комсомолан беррнгача советски кагирхоштен карагІдийнача тІемен къахьегамен гІулакхий. Тохкамаш тІаэттача халача сахьата мехка къонало долла хІама дІателар котало яккхар духьа, лаьттан тІа иразн вахари хилийтар духьа.

Оаха, коммунисташа, доккхал ду вай кагирхоех. Эзараши кхыметтел миллионаши хинна а ца Іеш, вай мехкарча итташ миллионаш болча кагийча нахен мехкарашен комсомолаца юв3 шоай кхел. Дукха миллионаш болча советски наха шоай биографех дІахада йиш йоаца дакъа а хинна дІаэттай комсомол, хІаьта вай Даьхенна — массазара ший къонал гойтар. (ТІоараш тох).

Тахан комсомола мугІарашта юкъе ва 34 миллион саг. Кагирхой комсомола мугІарашка ух ленински Коммунистически партецара шоай безами мутІахьали хьахьоккхар, цун идеалашта деча гІулакха, коммунизм хьалъяра шоаш дІабалар духьа. Советски кагирхой шоашта сийлахь-воккхача Ленина белгалбаьча наькъагІа болх. (ДІаьхдаь тІоараш тох).

Новкъостий! Тахан вай Даьхен доалахьа я низ бола экономически духовни потенциал. Вай хьалхашка увттаду, кхоачаш а ду кхыметтел итт шу хьалхагІа а вайга кхоачаш ца дулуш хинна декхараш. Кхы а дукхагІа чІоагІъеннай вай общества морально-политически цхьоагІо, мехка халкъий вошали доттагІали. Доккхал де бокъо я вай бокъонца йолча халкъа социалистически демократех, вахара советски образах. Уж ерригаш а бокъонца кхийна яьннача социализма белгалонаш я, хІаьта цунна карагІдувлараш дебаде дезараш шо, къона ноахал а да.

ДІахьалхашкахьа ме ух, кхолламеча гІулакхий масштабаш лакхъяларца цхьана лакхлу парте лоархІам, общество дегІаахара ерригача сферашта цо еш йола влияни. Парте иштта теркалду коммунистически кхолламий лоархІамечен доккхачен гІулакхо мехка ерригача общественни организацей, беррнгача къахьегамхой хьинари инициативен лакхъелга.

Лакхе аьннар юкъарчал доацаш Ленински комсомола а доагІаш да. Комсомоло дукха ха хьалхагІа дене а чІоагІа а шийна йоагІаш йола моттиг хьалаьцай советски общества общественно - политически системе. Цун лоархІам белгалбоал социализма маІанца, революционни чулоацамца, кхоаненга бухь билла вай хиларца.

Комсомол массаза а хила а хиннай, я а я парте денале резерви тешаме гІончен. Из абстрактни формула а йоацаш, реальни вахар да, реальни практика я. Белгалдоалаш хІама да, хІанз парте хьачуухарех ши дакъа — цІаккха ца хиннача тайпара дукха, — комсомолю телаш хилар. КПСС XXIV съезд хинначул тІехьагІа дІададахача кхаь шера парте мугІарашка дІачуийцав миллион гаргга комсомолец. Къона коммунисташ дІахо а комсомоле болх беш ба, комсомольски организацей партийни ядро а хинна.

Комсомолацара парте дийна бувзам гуш ба кагирхой итташ эзараш вожакаш парте кулгалдеча органашка харжа хиларах а — юххьанцарча парторганизацей бюрошкарен комитеташкарен болабенна КПСС Центральни Комитете кхаччалца.

ХІаьта дІахьажал шо Советний составага — вай паччахьалкхен Іаьдала органашка СССР Лакхехьарча Совета депутаташта юкъе пхелагІа дакъа 30 шерага кхаччалца ха яьнна къона нах ба, моттигерча Советашка кхы а дукхагІа ба кагирхой — кхоалагІа дакъа хІана бац аьнна. Къоначо наха хьинаре болх бу профсоюзашкен къахьегамхой кхыча массови организацешкен. Комсомоло кхебаь дикагІбараш партийни, боахама, культурни строительства бехктоккхамеча участкашка лакхерча балхаш тІа ухийт.

ТІех ца доаккхаш ала йиш йолаш да, цхьаккха доккха дош — деш дола къамаьл Советски Союза, областа, района е къахьегача коллектива гІулакхий хьакъехьа дале а — кагирхоша дакъа ца лоацаш къоастадац. Комсомола, беррнгача кагийча наьхен мехкарийн боарам боацаш торонаш я вайцига шоай творчески ницкъаши инициативен гойтара.

Къоначарех тешар, кагирхой хулаш йолча энтузиазмахи юкъарча пайдан духьа къахьега а цунца цхьана вахаре нийса накъ харжара новкъостал де а дика уйла хиларахи когаІортолга яр, доккхагІча ноахалий знанеши опыти кагирхошта дІателар — массаза а коммунистий традицешка хиннад. Уж традицеш дІахо а дегІаккхувларгья парте, дегІаккхувларгда кагирхой хьинар, кхы а шерагІа юкъеувзаргба уж социалистически общества гІулакхашта доал деча. (ТІоараш тох).

Даьхе, парти теш къоначо ноахалах, хІаьта вахаро а хьахьекхад, моллагІа гІулакх комсомолах тийша а тийша, майрра цунна тІаднлла мегаргдолга! (ДІаьхдаь тІоараш тох).

Новкъостий!

ХІанз кхо шу совгІа ха яьннай парте, деррнгача советски халкъо КПСС XXIV съездо кийчъяь шерра социально-экономически программа кхоачашъяра тІагІертта болх бу. ЙисагІча пятилетке чуйнна къахьегаш боалл мохк. ТІехьашкахьа дисад сийлахьа а цхьабакъда атта ца хинна а пятилетка кхо шу. Из дар вайна фу карагІдоал цІенхаштта хьажар. Къаьстта чоалхаце дар 1972 шу, низаген масштабашкен диллача укх тІеххьарча 100 шера шийна нийсса кхы цхьаькха ца хинна йокъал вайцига этта ха.

Атта дацар дІадаха шу а. Дукхача даькъе цунах хьахуларех тийша яр ерригача ийслагІча пятилетка кхел. Цхьа бахьан доацаш хьакхайкадаьзар парте 1973 шу пятилетка хоадамболлаш дола шу да аьнна. ХІаьта халонех лоархІаде вай вІаштІехьдаларах, пятилетка кхоалагІа шу толаме чакхдаккхарах советски наьха, вай Коммунистически парте йоккха къахьегама котало йоалл.

Партеца цхьана бехктоккхаме экзамен луш яр цун гІонча а, — Ленински комсомол, хІаьта цо из дІа а елар, сийленца а луш! (ТІоараш тох). Болх дика бир комсомольцаша, кагийча нахен мехкарашен, башха дикача къахьегама толамашца гІадийгар Даьхе. ХІаьта из долла хІама бахьан долаш — доккха партийни баркал хилда къоначa тІехьенна! (ЧІоагІа тІоараш тох).

Тахан кепатеха арадаьхад дукхача комсомольски организацешта Къахьегама Цеча Байракха орденаш яларах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш. Из йоккха событи я, комсомольцаштен кагирхоштен боахами культурен дегІаккхувлача, коммунистически кхетам балара беча балха тІа карагІдийнча доккхий хІамаш къоабалдаь тІаэцар да. Мукъаба сона, деза новкъостий, орденаш лелаеча кердача организацей деза совгІаташ дег тІара даькъала дувца! (ДІаьхдаь тІоараш тох).

Шоай балха шоаш критика еш Іаьдал да коммунистий-ленинций. Шоана махарра, парте Центральни Комитета декабрьски Пленуме, хьинареча къахьегамах хьахиннарий лакха мах бара нийсса, дІаихача шерашка хинна кхоачамбоацарани теркал ца деш дисараши хьагуча а даьхар. Иштта белгалдир 1974 шера лаьрхІа боахама-политически декхараш а.

Нагахьа санна вай дегІаахара хІанзарча этапе парте экономически политикана юкъера керттердар хьакъоастадича, из хургда Іилма-технически прогресс сихъяра ларда тІа халкъа боахама эффективность лакхъяргахьа цІаьхха гола тохар. Парте вІаштІехьа а доахаш, доккхий гІулакхаш чакхдоах производство технически кхы тІа а кийчъяра, из вІаштІехьйоаккхилгеи цунна доал делгеи, планировани а экономически стимулировани а эргайоахаш тоаяра, боахама кадрай квалификаци бехктокхами лакхбара.

Цу деррнгача гІулакхех, вай мел хьегача къих хеттача тайпара беркат дарддац, нагахьа санна вай боахама ерригача звеньяшка, хІара балха моттиге балха дикал вай цІенхаштта ай ца йой. Балха дикал — Іалаьмате доккха маІан долаш дош да. Из дукхача производственно - экономически факторех хьахулаши цунца цхьана дукха моральни проблемаш чулоацаши я.

Из да производство нийса вІаштІехьъяккхар а, къахьегама процесса бокъонца йола ритм, технологи лоарзагІа ца йоаккхаш кхоачашъяр а. Из да материалаш кхом беш дІаахийтар, техника хьурмат делга, дас санна, аз'м аргдар, дукхаезаш лелаяр; хІаьта иштта сакхетаме, новкъосташха дисциплина лелаяр, вІаши доагІар дІа-юха дехаши къахьегаме вІаши новкъостал деша хилар. Дикал бахьан долаш лоаттабеча къовсамца тардала йиш йолаш дац, гІулакх цхьалхо йоацаш, кегадаь, дог ца лазаш лeладар.

Дувца эше тамаш я, балха лакхача дикала мел доккха экономически социальни маІан да. Дика хьаьйча хІамаша — станок е трактор, автомобиль е телевизор из яле а — общества дІадохийтар кходу, вай къахьегам аттача боакх, цу цхьан ханна сага дог айду, цун балха курал лакхъю.

Дикал бахьан долаш лоаттабеча къовсамо чулаца еза вай гІулакхий ерригa оагІош — деш дола къамаьл материальни производства хьакъехьа е духовни беркат кхоллара, берашта кхетам балара хьакъехьа е гІулакхаш дара сфера хьакъехьа дале а. Саг миччахьа болх беш вале а, ше хьийгача къих хьахинначох доккхал деш хила веза из. Вай мехка халкъа юкъе хьалхагІе а денз сий дІалаш хиннай пхьара, говзанча цІи. Цу цІера сий кхы а лакхагІа айде, болх тІехдика бераш мамогга хестабе беза вай.

Мехка халкъа боахаме къахьегаш ба 30 миллион совгІа къона болхлой, колхозхой, гІулакхера нах. Оаш кхетаду, нагахьа санна тІехдика болх бара тІехьарча, говзала тІехьарча, заводской марка сийленна тІехьарча кагирхой шеррача болама юкъе комсомоло хьинаре, денале дакъа лоацаре мел дика хургдар. (ТІоараш тох).

Социализм хьалъяра исторегеттара дика тешал ду, беррнгa мохк цкъа санна дуккхаза а къоначa новаторашта тІехьа нийслуш хинна хилара. Ударникий деррнгача халкъа болама цІи еннача Стаханов Алексейна къахьегамера ший денале гІулакх 30 шу даьнна волча хана карагІдаьннад. Ткачихаш Марияни Евдокияни Виноградовгіар, болат лоаладу Мазай Макар, трактористка Ангелина Паша, прядильщица Гаганова Валентина... Уж кхыметтел 26 шу даьнна а хиннабац цар дІададаь гІулакхаш деррнгача халкъо къоабалдаь дІайийцача хана.

Пятилетка турпалашта юкъе тахан а гу вайна дукха къона цІераш. Укх зале ба съезда делегаташ, Социалистически Къахьегама Турпалаш ивановски прядильщица Ерофеева Анастасия, «Ангарстрой» бригадир Лакомов Виктор, свекла лелаю Лендюк Устинья, боамби кхебер-механизатор Курбанов Абдусаттар, дукха кхыбараш. Царга гІолла вай дег тІара моаршал лу ийслагІча пятилетка къоначa ударникашка, хІаьта сийлахьа цІи цар лакха лелаяр, сийлахьча гІулакхий юхьиг дІайолаераш, кагирхой организатораш уж хулга, балха тІара новкъостий цар шоашта тІехьа кхуваар а лов вайна (ДІаьхдаь тІоараш тох).

Новкъостий! Советски халкъо кІоаргга баркал оалаш белгалдаьккхар Къилбаседен, СибарегІен, Дальни Востока баьш хиина лаьтташи Іалама рузкъаши карадерзадеча кагирхошта карагІдаьнна денале гІулакх. ХІаьта вІалла дукха ха а йоацаш комсомоло дег тІара хьаллаьцар кердача йоккхагІйолча гІишлоне — Байкало-Амурски машинникъ буллача хьинаре дакъа лаца аьнна парте баь тІахьехам.

Іалаьмате боккхача лоархІаме гІирс ба из. Даим хиннача тайгах чакхбаргба Байкало-Амурски машинникъ, Даьхен гІулакхашта пайда эца беза дола доккхий рузкъаш доахкача гІолла дІагІоргба. Укхаза хьергья мехка керда йоккха промышленни район, хьалъергья керда городаши поселкаши.

Вай чІоагІа дог тийша да, цу Іалаьмате боккхача гІирса юкъе комсомольцаша, кагирхоша шоашкара доагІаш дола дакъа лоацаргдолгах (ТІоараш тох). Комсомольск-на-Амуре, Магниткан Турксибод, Днепрогэса а целинай а, Братскан КамАЗ-ен эстафета дІахо хьоргья цар кердача, хІанзалца караерзаниза йолча СибарегІен аренашка гІолла. (ТІоараш тох).

Цхьаькха Іалаьмате лоархІамеча вай чакхдаккха лерхІача гІулакхах а дувца безам бар са. Деш дола къамаьл КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои «РСФСР Іаьржа доацача лаьттай зонера юрта боахам дІахо дегІабоалабара де дезарий хьакъехьа» дукха ха йоацаш баьча соцамах лаьца да. Цу тІа оттадаьд мехка йоккхагІйолча цхьан района юрта боахам дегІабоалабара декхар.

Аьлча кхоачам ба, Российски Федераце бахача беррнгача нахах 44 процент бараш Іаьржа доацача лаьттай зоне бахаш хилар. Из я тІа-тІа дукхагІа хургйолча, бизза пайда эцара хІанз а гаьна йолча Іалаьмате йоккхийча торонай зона. Цу зона юрта боахама чІоагІа интенсификаци яро дикка айдергда цун производительни низаш, йиш хулийтаргья керда целина караерзаеш санна балкаш чакхдаха.

Укхаза иштта Іалаьмате дукха хьалде лерхІ чуІе цІеноши культура гІирсаши. ХІанзара дукха юрташ тоаенна поселкаш а хинна дІаоттаргья. ДегІаяргахьа боккха гІа боаккхаргба зонерча промышленносто, къаьстта а яйгача, кхачан, дулха-шурийчо.

Гуччахьа дІааргда аз шута, Іаьржа доацача лаьттай зонера юрта боахам дегІабоалабара программа тІаэцаш, из практически чакхъяккхара комсомолагахьарча новкъосталга догдоахаш тхоаш хиннилга, цудухьа тахан раьза хинна ала безам ба са, оаха даьха дог дайна ца хидар. Комсомола ЦК-ас укх денношка решени яьй Іаьржа доацача лаьттай зонера мелиоративни юрта боахамен гІирсаш Ерригсоюзни ударни комсомольски гІишло я аьнна хьакхайкае хІара шера цига 20 эзарнел кІезигагІа боацаш комсомольцаши къона нахи ахнйта а. (ТІоараш тох). Оаха дег тІара могаю комсомола из керда башха-дика инициатива. (ДІаьхдаь тІоараш тох).

Новкъостий! Вай ха — Іалаьмате йоккхача Іилма-технически революце зама. Цо чулоац общества вахара ерригa оагІош, дукха хІамаш дІадехха хІара сагагара, цун знанешкара, профессиональни кийчонгара. Цун къаьстта терко еш хила деза вай паччахьалкхен материальни духовни низаш дІахо дебадара кхоана массе оагІорахьара йоакхо е езаргйолаш дола къона ноахал. Кагирхошта хьалханка цІаккха а ца лаьттача тайпара ира латт цар шоай знанеш халданаа Іоаврен кІоаргъярен, Іилманен техниканен эгтара тІехьагІа карагІдаьннараш карадерзадара декхар. ХІаьта из хІанзарчен хургболчен инженерашта, техникашта, кхыча специалисташта дена ца Іеш, болхлой класса, юртарча къахьегамхошта а доагІаш да.

Тахан кІоарга хувцамаш хул вай мехка болхлой классана чухьа. 10—15 шу хьалхагІа Іилман-фантастически романий турпалаш мара бацар лазерни технологически установка операторaш санна бола специалисташ. Цхьабакъда селхан фантастика хинар хІанз реальность а хинна дІаотташ латт. Вахаре хьахиннад истори хьадоладелча денз лаьрхІача эггара образованнегІа дола болхлой класса ноахал. Дукха совгІа-эшашагІа боацаш 30 шерага кхаччалца ха яьннача болх беча кагирхоех 85 процент барий лакхера, йистелланза лакхера, юкъера, йизза йоацa юкъера образовани я. Из дика карагІдаьнна доккха хІама да.

Хьалкхувш воагІа керда тайпа производственник, цунна чухь шоайла дикагІа тарлу физически хьаькъалцен бу болх. Из ва шерра профессиональни кругозори говзали йолаш, хІанзарча производства политехнически лардаш кІоаргга ховш, кердагІа йола машинаши технологически процессаши сихха караерзае могаш вола саг.

Цу деррнгача хІамаша шоай аргІаина кердача тайпара оттаду болхлой смена кийчъярах дола дош. Эггара хьалха цун доккхагІдола дакъа, къоначa нахага шоаш балха а бахале специальность Іомае йиш хургйолаш, профессионально - технически дешара заведенешка дийша даьнна хила деза. Цудухьа тІа-тІа дукхагІа хулийт уж дешара заведенеш. Иштта дикка шеръяиза яргйоацаш лаьрхІад оаха яьккха баьннагаша профессешта нийсса юкъара юкъера образовани эцаш йолча профессионально-технически училищай сеть а.

Карара пятилетка чакхйоалаш цу тайпара училищаш вай мехка шозза дукхагІа хургья.

Болхлой класса йизза йола смена хьалкхеяра, къоначa специалистий кадраш хьалкхеяра йоакхо елга комсомола дулхах -цІех дола гІулакх хиннад массаза а. 20-ча шерашкарча кагийча нахен мехкарашен образованен професссйи юхьнгаш Іомаеш хиннача эггара хьалхарча фабзаучий шеф хиннай комсомол. Ремесленни училищашка дешаш хиннача комсомольцаша шовзткъе цхьоалагІча шера даьй балха моттигашка дІа а эйтта, боккхагІчарна нийсса къахьийгар.

Башха - дика цІераш дукха дагайох советски Къахьегама Резервай сийлахьча наькъа уйла еш хилча. Тахан цІераш яха догдоагІа Королев Сергей Павловичен Гагарин Юрий Алексеевича. (ТІоараш тох).

(Йистедоалар 2-ча агІо тІа).

ПАРТЕ НАЬКЪАГІА, ДАЙ НАЬКЪАГІА

ВЛКСМ XVII съезде

24 апреле съездий Кремлевски Двореце дІахо болх беш хилар ВЛКСМ XVII съезд. Делегаташа йийцар комсомола ЦК хьалхарча секретара яь ВЛКСМ ЦК отчетни доклади ВЛКСМ Центральни ревизонни комиссе отчети.

Гулбеннараша безаме тІаийцар новкъостий П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, И. В. Капитонов.

Советски кагирхоша бахкийтарана шоай эггара хьалхара дешаш хетаду хьамсарча Коммунистически партена, цун ленински Центральни Комитета. Съезда делегаташа, беррнгача кагирхоша, советски наха чІоагІа дегаш гІоздаьнна тІаийцар КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева даь кІоаргга чулоацам бола къамаьл, цу тІа массе а оагІорахьара комсомоло хІанз беча балха анализ яьй, белгалдаьд хьалхагІа кхоачашде дезеи перспективни декхараш.

24 апреле дунен беррнгача демократически прогрессивни кагирхоша дездир Дунен халкъашта юкъера солидарноста ди. Съезда трибуна тІара хьакхайкадир Коммунистически парте марксизма-ленинизма, пролетарски интернационализма принципашца хьалкхеь Ленински комсомол кагирхой солидарноста болама хьалхарча мугІарешка хила а хиннай я а я аьнна.

Беррнгача советски кагирхой цІерагІа делегаташа торжественно дІакхайкадир тІехьа тІайоагІача хана а дунен халкъашта юкъера солидарность шоаш даим а лерргІа а чІоагІъергйолга, империализмана, колониализмана, неоколониализмана, апартеида, фашистски диктаторски режимашта духьала латтача къоначa къовсамхоцца шоаш хургболга а машара, къаман кортамукъален, социальни прогресса шоаш тІехьа латтнга а.

Цхьа бутт совгІа ха яра яьннаш, аьлар Казахстана ЛКСМ ЦК хьалхарча секретара З. К. Камалиденова, беррнгача мехко эрий даьда лаьтташ карадерзадара 20 шу дизар дездаь. Алма-Ате хиннача торжественни заседане къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева хьалхашка оттадаь декхараш дикагІа кхоачашдара партийни комитетий хьалтленца оарцагІъьяинай хІанз комсомольски организацеш.

Шоай керттера программа санна тІаийцай республика къоначa ахархоша хІара гектара эффективность лакхъоаьнна парте оттадаь декхар.

Мехка малхбоалене эггара дукхагІа ялат телaрех я Алтай. «Память Островского» яхача колхоза механизатора О. Г. Плотниковас хоам мабарра, пятилетка кхаь шера Даьхен амбарашка чутессад 727 миллион пунт алтайски ялат. Халача хоаттама хьалашка хьалкхедаьд из. Цунна гІулакхаш деш хиннад миллионаш ахархой кулгаш. Доккха дакъа лаьцад кагирхоша. Алтан хІара кхоалагІйола комбайнер кагирхо ва.

Юрташка баха мехкарий механизаторий говзалаш Іомаяра тІахьийхар делегаткас. Кхалнаьха - механизаторий ерригсоюзни яхь вІаштІехьъяккха аьнна ВЛКСМ ЦК-ас ена предложени хьаллаьцар цо.

Съезда делегаташка моаршал хьаьттар Советски Эскарен ТІема-Форда Флотен Керттерча политически управлене начальника, арме инарала А. А. Епишева.

ЧІоагІа теркам тІабахийта ладийгІар вай Леонид Ильич Брежнева даьча кІоаргга чулоацам болча къамаьлага, аьлар цо. Ленински комсомолах цо аьннача дег тІара доагІача, дІайхача дешаша кагирхой а ВЛКСМ ветераний а дегаш тохадолийт.

Вай мехка вахаре цхьаккха моттиг яц комсомоло инициатива ца гойташ, коммунизм хьалъяра цо ший хьаькъал а къона хьинар а дІа ца луш. Царех цаІ-деррнгача халкъа а ерригача парте а юкъара гІулакх — советски Даьхе лорaелга. Цу даькъе комсомола карагІдаьннараш доккхий хІамаш да. Уж белгалдаьд дезача совгІаташца. Къоначa бІухоша лора а ю дегІа а кхувл боккхагІболча советски тІемахой традицеш.

КПСС ЦК-ас партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш, аьлар Белоруссе комсомола ЦК хьалхарча секретара В. В. Григорьева, «Хьая комсомольски встречи!» яхача девизагІа балха программа хинай Минскерча къона трактораш ерий, Могилеверча автомобилаш ерий, Лукомлерча энергетикий, Солигорскерча шахтерий, Речицерча мехкдаьттахой, белорусски Полесьерча мелиораторий. Фермашка болх бе бахаб ишташ эзараш кагийнахи мехкарийн. Республика механизаторех 12 процент бараш комсомольцаши кагирхойи ба.

Школьни юкай тІа Іомалу бераш ахархочун атта боаца болх боаза а беза а, аьлар Николаевски областа Доманевски юкъерча школа иттлагІча класе деша ягІача Волынец Татьянас. Вахара нийса никъ харжа новкъостал ду цо кагирхошта.

Пхе шера вІаш ханал хьалха кхоачашъеча республика кагирхоша беча балхах дийцар Узбекистана комсомола ЦК хьалхарча секретара Э. Г. Гафуржанова. ХІанзле а бІаь эзар кагирхо эа 1975 шера чотах къахьегаш, эзарнеша кхоачашъеннай шоай пхе шера планаш.

Э. Г. Гафуржанова къаьстта тІабахийтар боамби кхебелна дегІацоаладара дешашта.

Трибуна тІа ва СССР Министрий Совета профессионально - технически образовани Паччахьалкхен комитета председатель А. А. Булгаков. Дешархоша, мастераша, преподавателаша, профтехобразовани паччахьалкхен система беррнгача болхлоша, белгалдаьккхар цо, дегаш гІоздаьнна тІаийцар ВЛКСМ XVII съезде къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева советски профессиональни школас хьабеначa сийлахьча наькъа иштта лакха мах бар. Мехка къоначa болхлой цІерагІа оратора КПСС Центральни Комитета, Советски правительствана тешам белар парте хьахьекхача наькъагІа баха а Даьхен низ чІоагІбе а уж даим кийча хилара.

Къахьегама традицешта кагирхой кхебелга, шефство лелаелга, училищаш яьхараш болхлой классах дІакхетара, санна йолча а общественни вахара кхыйолча а формаех пайда эца беза дешархошта коммунистически кхетам луча хана, аьлар Паччахьалкхен комитета председатела. Боккха лоархІам болаш да кадрови болхлоша кагирхошта наставничество лелаелга.

Грузе вІъ эзар совгІача комсомольско кхоачашъяь шоай пхе шера заданеш, пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра яьржача яхье хьинаре дакъа лоацаш ба бІаьш эзараш къона болхлойи колхозхойи. Цох дийцар Грузе ЛКСМ ЦК хьалхарча секретара Ж. К. Шартаваc.

Пролетарски интернационализма, советски патриотизма уйлаца, коммунистически мораль йолаш кхетам беннача грузински кагирхоша мехка беррнгача кагирхоша санна, аьлар оратора, сий долаш лелаергья ноахалий эстафета, лоарзагІа на боалаш кхоачашдергда сийлахь - воккхача Ленина весеташ, хьинаре дакъа лоацаргда Коммунистически парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча.

В. И. Ленина дика хетаца хиннад вай кагирхой коммунизма идеалашта тешаме хилча, уж дийша хилча. Тахан иштта ба а ба уж, аьлар СССР лакхехьарчен юкъерча специальни дешара министра В. П. Елютина. Социализме хьалкхийнача ноахало йоагІача тайпара дІахо хьу коммунистически общество хьалъеш доаллача халкъа - къахьегамхочун сийлахь традицеш.

ЙийслагІча пятилетке вай вузашни техникумашни декхарийла я 9 миллион специалист кийчве, царех 3,5 миллион саг лакхера дешар дийша хила веза. Лакхерча школа керттера декхар сенах латт аьлча, из латт материальни рузкъа хьакхолларашка дешийтара аьтту болаш дола хьалаш вІаштІехьдахарах.

ВЛКСМ XVII съезде цо къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева пятилетка къоначa турпалий цІераш йоахаш хьоахавир «Ангарстрой» гІишлошъеча управлене № 219 йолча гІишлой - монтажни поезда бригадир Лакомов Виктор. Съезде къамаьл деш Социалистически Къахьегама Турпала В. И. Лакомова дагадохийтар бархІ шу хьалха, ВЛКСМ XV съезда цІерагІча Хребтовая-Усть - Илимс яха машинникъ хьабе болабарах йола доаца телеграмма яйталга. Тахан хьалха латтача гІишлонхочо рапорт лу: комсомольски никъ хьабаь а баьккха коммунизма гІулакх деш ба!

(Йистедоалар 3-ча агІо тІа).

Хоржамашта накъадолхаш

МАССАВА ЦХЬАН ДАГАРА ВОЛАШ

Шоай хоржамашта хьалхарча собране вІашагІкхийттабар «Октябрьнефть» НГДУ къахьегамхой.

Къамаьл де дош нийцача РИТС-1 оператора М. С. Калатайнова аьлар:

— Коммунистически партен Советски правительствaн Іалаьмате чІоагІа йоакхо ю вай мехкарча къахьегамхой хьалтаро айяра. Цудухьа аз предложени лу № 415 йолча Грозненски хоржамий округе гІолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель Косыгин Алексей Николаевич кандидаталла оттаве.

Зале хинначар чІоагІа тІоараш тохаш тІаэц цо аьннар.

Нов. Калатайнова предложени хьаллоацаш къамаьл дир укхаза СМУ мастера Х. Дикаева. Цар массане белгалдаьккхар А. Н. Косыгин Коммунистически партен Советски паччахьалкхен гІулакха даим тешаме волаш хьавоагІилга.

Дош лу РИТС-1 оператора В. П. Семенычевайна. А. Н. Косыгина кандидатура хьал а лаьца цо предложени лу № 415 йолча Грозненски хоржамий округе гІолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла харжа «Октябрьнефта» НГДУ мехкдаьтта доаккха оператор Бреславский Борис Иванович кандидаталла оттаве.

1951 шера укх управлене балха волча цун къахьегама никъ «Знак Почета» орден луш белгалбаьккхаб. ХІанз говза оператор волча цо ший опыт кхо ца еш къоначарна дІалу. Шерра дакъа лоац Б. И. Бреславске коллектива общественни вахаре а. Из КПСС Грозненски горкома член а, Октябрьски районни Совета депутат а ва.

А. Н. Косыгинеи Б. И. Бреславскеи кандидатураш хьаллоацаш къамаьлаш дир укхаза скважинашта ремонт еча цеха бурувдеттачо В. Я. Кондратенкос, инженер - технолога С. С. Абдуллаева.

Собране хиннараша массава раьза а волаш соцам бир № 415 йолча Грозненски хоржамий округе гІолла СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета депутаталла харжа Косыгин Алексей Николаевичи Бреславский Борис Ивановичи кандидаталла оттабе.

* * *

Шелковской района Менжинске цІерагІча колхоза къахьегамхой хоржамашта хьалхара собрани хьайийллар парткома секретара Н. Висарагова.

Къамаьл де дош лу комсаш лелаеча бригада звеньевойна В. А. Богдановайна. Шоай коллектива цІерагІа цо предложени лу № 675 йолча Наурски хоржамий округе гІолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа комсаш лелаеча бригада бригадир Аржнит Клавдия Ивановна кандидаталла оттае.

Юртбоахама техникум чакхъяьккхачул тІехьагІа ший колхозе юха а ена дукха къахьийгар Клавдия Ивановнас тІехьабусаш хинна комсий боахам тоабеча. ДІадахача шера цун бригадо хІара гектара тІара 109 центнер комсаш чуелай. Укх тІеххьарча хана шоззa лохдаьд комсаш кхеяргa дІадодар. Уж толамаш дахарах К. А. Аржинта «Знак Почета» орден еннай.

В. А. Богдановас енна предложени хьаллоацаш къамаьлаш дир укхаза Курдюковски юкъерча школа директора Т. И. Шавова, колхоза председатела А. Н. Плискина, кхычар.

Массава раьза а волаш собране соцам бир № 675 йолча Наурски хоржамий округе гІолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа Аржнит Клавдия Ивановна кандидаталла оттае.

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

(Йистедоалар Долалур 1-ча оагIо тIа).

Хьехархой дешархой. Космически кема керттера конструктори дуьнен тIа эггара хьалхара космонавти. ТкъоалагIча шерашка гIишлон балхий школа яьккхари тIом чакхбаьнначул тIехьагIарча къахьегача ханара «ремесленники». (ТIоараш тох). Шоай къахьегама вахар кровельщика гIончагареи литейщика учиникагареи дIадоладаьча наха знаней лакхаленаш караерзаеш, адамлени седкъашка бола никъ буллаш бола мохк — башха-дика мохк ба! Королевеи Гагаринеи кхелаша къаьта хьахьокх къахьегача сага хьалхашка, вай кагирхошта хьалхашка социализмо мел шера наькъаши торонаши хьаелл. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Цхьа ха йоагIаргъя профессионально-технически училищаша хIанз дукха кхеберех хьалха латта болхлой, производства новатораш, къахьегама турпалаш, предприятей, халкъа боахама бIаьччача доакъой кулгалхой хулаш а. Доккхача вахара кийчбалара царна эггара хьалха новкъостал де дезар комсомол я:

Къаьнарча башха-дикача традицегIа комсомоло шефство лаца йоагIа аьнна хет сона профессионально-технически училищашта. Къахьегама смена хадданза терко еш хила, балха наькъаща вахаре йинга яз! Мехко баркал аргда шоана из бахьан долаш! (ТIоараш тох).

Новкъостий! Вай хано — техниканеи Iилманеи юкъе сихха хувцамаш хулча хано — хьахьекхай Маркса уйлей еррига кIоаргал: мел дикача техникаца кийчваь саг вале а, къахьегамах сакъердам хургбац цIаккха а. «Белггала паргIата къахьегам..., — яздаьд К. Маркса, — тамашийна цIенхашта гIулакх да!» («Философе дешаш» № 7, 1967 ш. оагI. 108).

Къахьегам лоархIаргболчеи дукха безарг болчеи уйланца кагий нахи мехкарийи хьалкхебар массаза а Коммунистически парте лоархIамегIара йоакхой Ленински комсомола керттерча декхарех цаIи хила а хиннад, хIанз а да. (ТIоараш тох). Из доккха пачхьалкхен дош да. Из нийса оттадари къоастадари лов массанена а: къахьегача коллективашта, общественни организацешта, школака, дезала. Из миллионаш болча наьха кхелаща дувзаденна да, цул совгIа — вай мехка кхоаденца а.

Бераштеи кхувш боагIараштеи къахьегамца кхетам балара дешащ къестадара гIулакха цIенхаштта хIамащ карагIдийннад вайна. Цхьабакъда белгталара халонаш а нийслу. Хьаьцал оаш, масала, укх тайпара дош. Берригача даьштеи поноштеи лов шоай баха бийзачул дикагIа шоай бераш дахар. Из-м кхеталеш а сага Iаьдалагiа дIадовзийташ йиш йолаш а да. Советски халкъа хьал-торо лакхъяро новкъостал ду уж дай-ноаной уйлаш кхоачашъяра. Цхьабакъда цкъаза ловш долча дикачох бера вулам доалаш а хул. Цхьаболча дай-ноаной укх тайпара уйла хул: кхуврга, болх-м тIехьагIа а бергбар.

Иштта хьахул берий даьньна гидахкара, къахьегам ца вархIара уйла, тIаккха, юххера а, эIамига саг тIехьагIа халача хьал тIа нийслу вахарера моттиг хоржача хана, балха мегаш хилац. Халахете а, цу тайпара моттигаш вайцига нагахьа нийсъенна Iац. А! Бокъонца дика гIулакх дац эIамига долча хана денз бераш къахьегамга доахаш болча даьша-ноанош мара. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Массаза а хилац вай къоначча наьха, къоначча болхлой, специалистий терко еш а. Укх зале дагIача шоаца дика хов, сага вахаре юххьанца доахаш дола гIанаш къаьстта лоархIаме долга. Тернонца гIулакхаш леладе, хьаллаца, новкъостал де дезаш ба селханара школьникаш а, училищаша кхебаьраш а, техникумаши вузаши яьхараш а.

Къахьегамца кхетам балара, вахарера моттиг нийса хьахаржара дешаш дукха декхараш кхоачашдарца дувзаденна да. ХIаьта цу даькъе а вай мехка деш Iалаьмате дукха хIамаш да. Аз дувцараш а да пачхьалкхен наькъацара гIулакхаш а, къаьстта а вай школа лоархIам, цу деша вай советски общественносто беш бола Iалаьмате боккха болх а. Кхыча гIулакхашка а санна укхаза хьоккхам тел вай турпалча болхлой класо.

Болхлой класса юкъе хьахиппаб керла башха-дика болам — къоначча болхлошта хьехам теларий болам. Хьехам телараш уж ба йоккха говзал, вахара йIаьхий опыт йолаш бола кадрови болхлой, аз-м эргдар, талант йола педагогаш. Цар шоай безам а хиина, дего къоабал а деш Iомабу кагирхой къахьегам дукха беза, говзал Iомае, вай сийлахьча болхлой класса турпалча традицеща хьалхебу уж.

Хоза а хеташ хоам бу аз шуга, къахьегама денал гойтарах, кагирхошта коммунистически кхетам балараи профессиональни кийчо ялараи боккха болх барах СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Социалистически Къахьегама Турпала сийлахь цIи енна хиларах:

Витченко Степан Степановича — «Электросила» яхача Ленинградски объединене слесарий-сборщикий бригадира. (ТIоараш тох).

Вахмянина Ольга Павловнайна — Московски областерча Реутовски фабрика прядильщица. (ТIоараш тох).

Печенкин Павел Никитовича — Алтайски краерча Фрунзе цIерагIча колхоза бригадира. (ТIоараш тох).

Шатилин Алексей Леонтьевича — сийлахьча металлурга, Магнитогорски металлургически комбината ветерана. (ТIоараш тох).

Мукъаба сона, новкъостий, сайгара а сай коллегашкара а, шун цIерагIа уж башха-дика нах даькъала бувца, уж унахцIена болаш бахар, мехка къахьегама смена хьалкхеечa цар керда толамаш дахар ловш царна ловца баккха! (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Хьехам теларца къахьегама эстафета таканенгара кхоанегга телача кепара леладу гIулакх. Цудухьа вай цIенача дег тIара могабу шоай низ хаи ца кхоеш шоай йIаьхий опыт, шоай знанеш доккхача къахьегама вахаре йоадача къоначча сменана дIателаш бола сийлахьча болхлой класса викалаш. Дика да, хьехам телараш ца оагIув оагIох а теха комсомоло болх беш, дIадоладаь из башха-дика гIулакх массе оагIорахьара хьаллоацаш хилар. Лоша баккха боагIа, хьехам теларий болам массанахьа а хилийтар, мехка еррига минингаш, еррига заводаш, фабрикаш, шахташ, рудникаш, гIишлош, колхозаш, совхозаш цунга чулацийтар дукха. Из башха-дика беркате гIулакх да, новкъостий. Оаха тIахьех шо из хьаллацара. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Новкъостий! Комсомола балха тIа лоархIамегIара моттиг дIалоац, Владимир Ильича яьххача тайпара, ларде»... коммунизм чIоагIъяри чакхъяккхари дукха лсаттабу къовсам уллача» (т. 41, оагI. 313) кердача, коммунистически морала уйланца кагирхошта кхетам балар.

Кагирхой коммунистически моралаца хьалкхебарах дола ленински васкет кхоачашдар хIана къаьстта боккхача лоархIаме да. Вай дах дегIаенача социализма замалахьа, коммунистически общества материально-технически база хьалъеш латтача замалахьа. Йоккхийча социальни экономически эргалонаща цхьана хийцпа йода сага дикагIйола оамалаш — коммунистически обществерча сага оамалаш вIаштIехьъялара процесс. Цу гIулакха мел эша хьалаш вайцига долаш да.

Историна ца дайзача тайпара доккха духовни рузкъа Iоадаьд вай. Вай общество хьа а хиина дIаэттай эггара толащагIа, эггара гуманнегIа йола нравственни нормайи общественни ценностийи система. КIоарга хувцамаш хиннад миллионаш болча наьха социальни психологена чухьа. Мехка чIоагIденнад творчески къахьегамеи нахах тешам болареи башха-дика хьал.

Вай коммунистически морало из коммунизмаи дег тIарча гражданственностеи идеалашта боарам боацаш чIоагIа мутIахьа хилар, шийн социалистически Даьхе дукхаеза дерригача мехкий къахьегамхоща вежарашха солидарность хилари, коллективизм хилар а общественни декхар телхадеращца машар ца хилар а цхьана вIашагIтеха хьахинна хIама.

Вай коммунистически морале нйе йоагIаш тIехьаленна хьа а нйю. дегIа а кхувл адамлено Iоаяь нравственноста гуманистически нормаш. Къахьегам дукха безар, тешам хилар, эхь-эздел, гIулакх, сабар хилар, шийн сий лакха лоаттадар, вIаши новкъостал леладар, лархIар — из долла хIама советски сага моральни куцах дIахада йиш йоаца белгалонаш.

Кагирхошта луш бола коммунистически кхетам дIахо чIоагIбара средствай йоккха арсенал я комсомола доалахьа.

Кердача общества нравственни опыто Iоадаь дика мел дола хIама кагирхошта, хIара эIамигача саган йоIаи дIадала а цуппа цхьана дахаран къахьегаран новкъарле еш мел дола хIаманц тIагIертта дIадаха а деза вай.

Халахета а, хIанз а тIехьа каст-каста нийслу вайна ше мара саг дага ца воагIаш, шийна хIамилг яккха гIерташ, ше дикача вахарах кхоачамбеш йола моттигаш. Цудухьа харцахьа хургдар цу юхамаччахьарча гIулакхех боаллача кхерама ба боагIача тайпара мах ца бар.

Долла хIама хеттача тайпара латтац кагирхой мукъа ха нийсъяра гIулакха. ЦIенхаштта дош да из. Iалаьмате лоархIаме да мукъача ханах нийсагIча тайпара пайда эца Iомадалар. Деш хIама ца хилар, малараш мелар, «ха йоаяр» дукха сакъердаме боаца, аз-м аргдар «сакъердам» ба,—къона волча хана йоаяь из ха тIехьагIа юхаметтаоттае хала да. Иштта кхыча тайпара а, шийн кругозор шеръяр, культур и боарам лакхбар, политически кийчо хилар, шийн хьамсара моттигаш йовзар, физически чIоагIвалар уж дерригa хIамаш безача маьха капитал я. Къоначча шерашка вIашагIтехачен халданза Iоаечен цо гIулакх дергда шоана, деза новкъостий, оаш мел йоаккхача хана (ТIоараш тох).

Советски наьха духовни дуне вай революционни хьехама чIоагIача ларда тIа латт. Уйлаш вIаштIехьъяхар — цун маIан къоначча сага дагадоаххача хаттараштa дог теша а деш жопаш телар.

Цудухьа геттара лоархIаме да, кагирхоша марксистско-ленински теори Iомаелга кийча яьводаш дагахьа шаьръярца кхоачамбаь ца а дуташ, цар шоашкара уйлаяра, саготагIа йола проблемаш къестаяра, общество дегIаахара закономерносташи перспективаши бIаргагора, буржуазни идеологена духьала машар боацаш къовсам лоаттабара царна новкъостал дар. Дуаца дезаш дац, из эггара хьалха хьехархошта, пропагандисташта, общественни Iилмай преподавателашта, идеологически кадрашта шоашта революционни теори харах тийша хилар.

Дика хов да, кагирхой духовно дегIабаххара а царна нравственни кхетам балара а литератураи искусстваи вай парте мел боккха лоархIам бу. Партен халкъон баркал оалаш а, хIаьта, шоана махарра, беза а ба шоай произведенеща вахара бакъдар хьаделлаш, коммунизма духьа са ца кхоеш къахьегара советски наьха дегаш урамттадеш бола писателаш, художникаш, театреи киной деятелаш.

Вай литературеи искусствои — турпалча советски халкъа дукх - цIий. ДегIаухаш, деналах чIоагIлуш, эргадуалаш тоалуш хьанхад уж вай мехкаца цхьана, сийлахьча лакхаленашка кхаьчад.

Шоаш хьаденача доккхача исторе чухь советски литературацеи искусстванеи кIезига яйзац уж вахара юстардахи, вай идеалех дIакъоастаде гIийрта моттигаш. Малхбузене хIанз а дIаяьхаяц уж уйлаш. Цхьаццабола хийрабаьнначи тинна лелеи нах вайцига а гIайртаб вай классови, идейни моастагIашта тIехьа илли даха. Цхьабакъда цар мел хьийга къа эзехьа даймад. Цу тайпара йоархIаш тIаювлара вIалла мегаргдолаш дац вайцигара лаьтта (ТIоараш тох).

Мах баь варгвоаца вай духовни рузкъа, вай социалистически къаман дегаондле я советски литературан искусствaи произведенеш. Царех эIамига дакъа дац дунен культура ганза чу дахар. Советски писателаша, художникаша, композитораша, театреи киной деятелаша хьаккелла башха-дика мел дараш халкъа юкъе даха а дах. дахарг а да, вай сийлахь - йоккхий идеалаш котъяхара новкъостал деш хургда.

Вай дог тийша да, советски литератураи искусстваи деятелаша Даьхенцара боарам болаш боккхача безамцеи шоай халкъа тешаме хиларцеи ебаяь шоай талант дIахо а советски дунени литератураи искусстваи дикагIдолча кхолламий мугIарашкара моттиг хьалоацаргйола керда произведенеш кхоллара дIатергйолгах. (ТIоараш тох).

Комсомольски съезда трибунера къоначча писателашта, художникашта, композитораштa, театреи киной творчески болхлошта ловца баккха безам ба са цар доккхий толамаш дахар ловш. Царгара керда кхоллламаш кхачарга хьежаш да вай. ХIаьта из кургда вай юкъарча гIулакха а эггара хьалха советски кагирхошта коммунистически кхетам балара гIулакха а юкъе цар лоаца, мах баь варгвоаца дакъа. (ТIоараш тох).

Комсомоло советски литератураи искусстваи деятелашцара традиционни доттагIали цхьана леладу гIулакхаши кхы а дукхагIа чIоагIдар, кагирхошта коммунистически кхетам балара гIулакха цар творчествах кхы а чIоагIагIа пайда, эцар лов вай партена. Кхы а биззагIа пайда эца беза кепайоазонах, радиох, телевиденех, культурно-просветительни учрежденеех — вай шеррача идеологически фронта ерригача средствах. (ТIоараш тох).

Комсомола кхы цхьаькха цаI а я коммунистически кхетам балара Iалаьмате йоккхен Iалаьмате бехктокхамен участок. Аз юхцар, деза доттагIий, школа, дукха миллионаш йола вай пионери я. Дуккха кагий нахи мехкарийи комсомоле ух школьни шерашка, дийттаIхийтта шу даьннача хана. Мехкарча школьни комсомольски организацешка тахан 7 миллион совгIа саг ва. Из комсомола эггара къонагIа йола отряд я.

Дешархошта кхетам лулга, пионеращца беш бола болх комсомольски организацей хIара деннарча теркама юкъмоттиге латташ хила беза керттерча дешаех цаI санна. ТIаккха мара дикагIбараш юкъе ухаргбац заводий, колхозий, гIишлой, институтий, эскара доакъой комсомольски организацешта. Иштта маар толаме кхолчашдувтац комсомолага парте тIадилла бехктокхаме гIулакх — къоначча ленинций вожатни царна кхетам телари хулга. (ТIоараш тох).

Новкъостий! Аз комсомола балха цхьадола овлангара дешаш мара дувцанзар. Уж массе тайпареи геттара лоархIамеи да. Вешта, кхыча тайпара хила йиш а мичай из-м — иштта да Кагирхой Ленински» Коммунистически Союза исторически декхар.

Цунца дувзаденна белгалдаккха безам бар са цхьаькха а. Каст-каста а нийса а оал вай, комсомол боккха низ ба, аьле. Цу цхьан ханна цIаккха а, цхьаккха дича а бокъо яц вай, комсомола низ эггара хьалха цунна партийни кулгалдеш хиларах, вай цун даим терко ярах, из хьаллацарах, цун йоакхо ярах латташ хилар дийце. (ТIоараш тох).

Сийлахьча, орденаш лелаеча комсомола трибунера со кхайк эггара хьалха партийни организацешка, юххьанцарча партийни организацешка дас санна комсомола йоакхо ярал дIахо а къоначча ноахала кхетам балараи е низ а, е ха а ца кхояраи уж тIахьехаш. (ЧIоагIгIа тIоараш тох).

Комсомола юстара цIаккха лаьтта а яц, латта йиш а яц вай боахама кадраш, общественни организацеш. Министрашкареи ведомствай кулгалхошкареи, предприятей директорашкара, керттерча инженерашкареи технологашкареи, профсоюзашка, кхыча общественни организацешкеи пачхьалкхен органашкеи кхаччалца — берригаш а хила беза комсомола кхы а дукхагIа терко еш, из шоай гIулакхашта юкъеуезаш, цо керда дIадоладаь дика гIулакхаш хьаллоацаш, цунна хиланза даргдоаца новкъостал деш (ДIаьхдаь тIоараш тох).

Комсомола массаза а доллача хIаман тIехь а холуш хила деза парте, цун ерригача кадрай лостам телаш дола кулг, новкъостал, олгIув хьаллоацаш хилар. Из васкет даьд Вайга сийлахь-воккхача Ленина, из дIалех вай Коммунистически парте сийлахьча законаша (ЧIоагIгIа тIоараш тох).

Новкъостий! Шоана, укх зале дагIача съезда делегаташта, довз маьршача сигалеяна кIал хьахиннен хьалкхийнеи советски наьха ноахал. Цунах гу вайна вай парте, мехко, ерригача социалистически содружества леррагIа чакхйоахача ленински арахьарча политиках хьахиппача лоархIамегIарча хIамаех цаI.

КПСС XXIV съездо кхайкаяь машара Программа чакхъяккхар духьа къовсам а лоаттабеш, империалистически гIозакашкара денз маоистски кулгалхошка кхаччалца долча реакционни низаша духьала лоаттаду гIулакхаш исакъзара а доахаш, вай лоарзагIа ца доалаш, гIана тIехьа гIа боаккхаш долх дунен халкъашта юкъера кхоткам кIаьдбара халача наькъагIа.

Машаре дахара принципаш тIа-тIа кIоаргагIа дунен халкъашта юкъерча гIулакхий практикана юкъейоагIаш латт, ядерни катастрофа кхерам тIехьашка а кхувсаш. Событеш цу тайпара дегIаахар адамлеи овлангарча хьашташа маяххара да, аьттув дукхагIа болаш долла хьалащ хулийт общественни прогресс бахьан долаш. халкъашта социальни къаманц коргамукъале яккхар духьа къовсам лоаттабара.

Вай пачхьалкхен арахьарча политически наьккъах машара наступлени оал. ХIаьта, бакъдар аьлча, из нийса лархIа мегаргдолаш а да. Наступлене лерхI гIулакхаш хьинарегIа чакхдоахилга: лоарзагIа ца доалаш даим хьалхашкахьа ухилга, даьха толамаш дегIаккхувлилга. Из эггара толашагIа йола наступлени дIахо ергья вай лаьттан тIа вахар хилийтар духьа, воай берий враза духьа, адамлеи таханени кхоанени духьа. (ДIаьхдаь тIоараш тох).

ДегIаухача хIанзарча этапе кхы а шаьрагIа бIаргагуш хьагучадаьлар хIанзара капиталистически общество духовни низ болцаш хилар. Шоаш тIа-тIа чIоагIагIа хайолийт империализма социально-экономически вIашдухьаленаща. Пачхьалкхен-монополистически капитализма системо кхы тIа а чIоагIду социальни нийсхо ца хилар, наьха творчески торонаш Iотейаю, къаьстта а къоначча ноахала яраш, общественни вахаре хьинаре дакъа лацара юстара кхувс из.

Капиталистически мехкий кагирхошта хьалхашка шийн дегIала хьоатт саготагIа долча дешашта, шоай позицеш харжара, белгалъяра проблема: тIемен машареи, общество дегIаахара, Iилманеи техниканеи карагIдаьннарех пайда эцара наькъаш, искусстваи литератураи декхар, шоай вахарен гIулакхийн маIан. Къахьегача кагирхоех дукхачар тIаэцац буржуазни общества мораль, тIа-тIа майрагIа дIауэтт уж болхлой клас керте латтача антиимпериалистически болама мугIарашка.

Мах баь варгвоацаш боккха ба социалистически мехкашка комсомолои шун ханнарчаои чакхдоахача гIулакхий дерригача дунен тIарча къахьегачеи берригача прогрессивни кагирхошта бола лоархIам. Шо социализма мехка йизза бокъонаш йола гражданаш да. Общества духьа оаш хьинаре хьега творчески къа, кIоаргача чулоацамахи дикача уйлаехи дизза дола шун вахар геттара дика агитаци я лергдоацача Ленина гIулакха тIехьа. (ТIоараш тох).

ЧIоагIгIа раьза хина белгалдоакх оахa оаш социалистически мехкий кагийча нахацеи мехкараццеи леладу гIулакхаш чIоагIдалар, кагирхой боламера комсомола авторитет лакхъялар. Социалистически мехкий комсомолацареи берригача кагирхошцареи айхха бувзам, цхьана чакхдоаха гIулакхаш, вежарий доттагIал — из, аз-м аргдар, комсомола балха тIа лоархIамегIарча принципех цаI я.

Социалистически мехкий кагирхой организацеш тахан кагийча наьхеи мехкарийи йоккхий отрядаш я. Уж шуй доттагIий, къовсамга гIоллара цхьоагIонхойи цхьатара уйла яраши ба. Социализма мехкий коммунистически партеша мамогга хьаллоац кагирхой болам, боккха болх бу къона ноахал хьалкхедара. Вайна из ха а хов, деза а лоархI. (ТIоараш тох).

Социалистически мехкий кагирхой организацеша деза лоархI вай комсомолацара доттагIал. цунах лоархI цар шоаш организационни идейнои дегIаккхувла дийна хьаст, шоай мехкий кагирхошта марксистско-ленински кхетам балара лоархIамегIа йола фактор.

Укх тIеххьарча шерашка дикка шер а деннад, чIоагI а деннад дунен ерригача континенташкарча дуккхача прогрессивни демократически кагирхой организацешцара комсомола бувзамаш. Из, шекъ йоацаш, боккха лоархIам болаш да машар. къаманий маIам, социальни прогресс бахьан долаш халкъаша лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лоацаш йолча дунен халкъашта юкъерча кагирхой болама тайп-тайпарча отрядий антиимпериалистически солидарность дIахо чIоагIъяра гIулакха. ДIахо а лард корая еза тайп-тайпарча мехкашкарча кагирхоша дагардараш шоайла вIаши кхетаделгеи цхьана гIулакхаш леладелгеи шоай дикагIйола кхоане бахьан долаш дегIаккхувлар дег тIара ловш мел бараща цхьана болх бара (ТIоараш тох).

Мукъаба сона, цу бакъахьарча гIулакхашка шун аьттонаш дувлар ловш шоана ловца баккха. Массаза а коммунизм хьалъеча къонабарий, интернационалистий-ленинций, машара, паргIатонна, социальни прогресса тIехьарча къовсамхой сийлахьа цIи лелае хьакъ дараш хила! (ЧIоагIгIа тIоараш тох).

Деза новкъостийи доттагIийи!

Каст-каста оал вай: даьй наькъагIа болх вай кагирхой. Из-м нийса а да, новкъостий! Цу наькъагIа бIубенна болхача кагирхоша дIахо хьу Сийлахь-боккхача Октябро дIабоилабаь никъ, хьалхарча ноахалий опыт кердача опытаца йIаьхий ю.

ДIабIарахьежача, ер тахане я, хIаьта е кхсане я аьнна ала йиш йолаш йола доазон белгало яц, гIай дац. Тахан а тIехьа шийн къахьегама вахара хIара денца хьалъеи чIоагIъеи еза из кхоане, гаргайоалае, бакъдар а даь дIаоттае еза из. Цун духьа лелаю шун Союзо Ленински, Коммунистически яха сийлахьа цIи а! (ТIоараш тох).

Даькъала хийла Ленински комсомол! Даькъала хийла Советий Мехка къона ноахал! (ЧIоагIгIа, дIаьхдаь тIоараш тох).

Даькъала хийла сийлахь а доккха советски халкъ — коммунизм хьалъеш доаллар! (ЧIоагIгIа, дIаьхдаь тIоараш тох).

Даькъала хийла коммунистий парти! (ЧIоагIгIа, дIаьхдаь тIоараш тох).

Яха а яхийла, кот а хийла марксизма-ленинизма идеяш (ЧIоагIгIа, дIаьхдаь тIоараш тох, «Ура!» яхаш цIогIарт детт. Съезда делегаташеи хьашашеи, ура а этта, цхьан баргара доагIаш санна кхайкаду: «Ленин — парти — комсомол!» «Ленин вайца ва!», «Ленински ЦК-ана — хоастам!».)

Съезда делегаташеи хьашашеи чIоагIгIа, дIаьхдаь деттача тIоараша цкъа санна дуккхаза а юкъагIдаьхача новкъоста Л. И. Брежнева къамаьлага чIоагIгIа уйла тIаяхийта ладийгIар. ЧIоагIгIа хьашт долаш тIанийцар из вай мехкарча а дунен дуккхача пачхьалкхенашкарча а миллионаш болча наха: Леонид Ильича къамаьл дIакхайкадора Ерригсоюзни радио чу, Центральни телевидене, «Интервидение», «Орбита», «Восток» яхача системашка гIолла.

* * *

Цул тIехьагIа ВЛКСМ Центральни Комитета отчетни доклад йир ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара Е. М. Тяжельникова.

КАГИРХОЙ ЕРРИГСОЮЗНИ ЛЕНИНСКИ КОММУНИСТИЧЕСКИ СОЮЗА XVII СЪЕЗДЕ ВЛКСМ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО ЯЬ ОТЧЕТ

ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара Е. М. ТЯЖЕЛЬНИКОВА доклад

Ленински комсомола балха боккха мах баьча, цун ерригIанара декхараш белгалдаьча КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежнева къаьгга, Iалаьмате кIоарга даьча къамаьлага чIоагIа теркам тIабахийта а дегаш гIоздаьнна а ладийгIар вай массане а, гIаддаха дийшар комсомола XVII съездага КПСС ЦК дайта Моаршал.

Коммунистически парте комсомол, мехка къона тIехье ленински байракха кIал кхотаю, хIанзарча заман эггара низ болашагIа долча герзаца — Iилма коммунизма идеяшца кийчъю, къахьега а денал гойта а тIахьех. Даьхенцара цIаккха а боврбоаца безам, революционни оптимизм, лакха организованность большевистски принципиальность хьалкхею, мехка турпалеча летописе юкъе цIеча мугIаращца дIаяздy гIулакхащ тешам бенна тIадехк.

Вайца цхьана дегаш айдеш долча Леонид Ильич Брежнева къамаьлага телевизорий экранашка, радиоприемникашка гIолла ладийгIар итташ миллионаш болча комсомольцашеи кагирхошеи. ХIара комсомольцана, кагирхочоа, йоIа кердача низаца ходелар ленински йоакхо ленински хьаллацар, ленински дIадехар. ХIара дешо чIоагIа дог тохадолийт, дега чу дуж, низ бола революционни сийг бахь, хьинаре гIулакхаш дара тIахьех. Докладчико Iойийшар хIетта съездо хьайца цар автораша къаьгтача, боккха чулоацам болча новкъоста Л. И. Брежнева къамаьло чIоагIа уйла яйталгах дувца массехк телеграмма.

Ленински комсомоло, советски кагирхоша парте оттадаь декхараш лоарзагIа ца доалаш кулгал луша, кхоачашдара тIаэш, царех комсомола берригача балха чулоацам, дега тIум хургья. Иштта массаза хина а хиннад массаза хург а да.

Ах бIаь шу хьалха, 1924 шера 12-июле Кагирхой Коммунистически Союзо шийн VI съезде курал еши Iалаьмате чIоагIа бехктокхам кеташи тIанийцар В. И. Ленина цIи, дег тIара дув биаб массаза а массадолча хIаманна а Коммунистически парте тешамеи деналеи гIонча хила, ленински васкеташ тIера ца доалаш кхоачашде. ЦIаккха а цхьаккха хIаман тIехьа а — тIом беча а къахьегача а комсомоло къаьрбаьбац из дув! Ленин массаза а вайца ва! Белгалдоалаш да вай съезде комсомола дерригача ноахалий викалаш хилар, шоай новкъостаща цхьана парте кулгалца шоай хьаькъалца, къахьегамца, цIийца Ленински комсомола историна юкъе эггара турпала оагIонаш язъяьраш хилар. Съездо ше къаьгга хьахьокх революционни ноахалий хадаргбоаца бувзам, вай социалистически Даьхен хьаькъали къонали. Комсомольцаша, советски кагирхоша дIахо йодача хана а шоай дIайха дегаш, хьаькъало мел дер, практически дечун хьинар дIалургда парте оттадаь сийлахь-доккха гIуллакхаш кхоачашдара, довргдоаца ленински васкеташ вахаре чакхдахара.

ВЛКСМ XVI съезд хинна дитъ шу даьннад. Уж белгала хилар Коммунистически парте кулгал а деш советски халкъо тIехьяьнна йоккхий политически къахьегамеи коталонаш яхарца. Дуне дегIадара Iалаьмате йоккха влияни яьча КПСС XXIV съездах хилар хIанзарча заман йоккхагIйола событи. Центральни Комитета Отчетни доклад, съезда решенеш уж творчески марксизма-ленинизма белгалдоалаш дола документаш, болх бара дегаш урауттаду кулгалделга да. Съезда оттаяьча машара Программах дерригача революционни империализмана духьаларчеи низий денала байракх хилар. Съезд хинначул тIехьагIарча хано кердача низаца бакъдир Ленина парти вай заман хьаькъал, сийи эхь-эздели хилар, советски чурен арахьареи политика хьаькъале, де лерхIар фуд ховши пайдапен хилар хьахьекхар.

КПСС XXIV съезда решенеша советски халкъ кийчдир хьалдлача политически наькъапа, дегIаена социалистически общество йолча хьалашка хIама хьакхоллара денала долча программаца. Съездо белгалдир комсомола керттера декхар коммунистически уйла йолаш, советски патриотизм, интернационализм, лакха организованности дисциплиней йолаш кагирхой хьалкхебар, социалистически строяна карагIдаьннарштеи из кхычарел толашагIа хиларнеи хьинар тIадахийта кагирхошта юкъе пропаганда яр, хIара къона саг керда общество хьинаре хьалъер хургволаш дола хIама де гIертар долга.

Ленински комсомоло советски кагирхоша сийлахь-йоккхача Коммунистически партех Iалаьмате чIоагIа курал еш тIанийцар КПСС XXIV съезда исторически решенеш. ВЛКСМ IV пленумо, Ерригсоюзни комсомольски собране йийцар парте съезда итогаш, цун решенеш бIарччеи йиззаи къоабалйир, лоарзагIа ца доалаш кулгал лувцеи кхоачашъеи тIанийцар, уж кхоачашъяра комсомола, юххьанцарча комсомольски организацей хьадда дола декхараш белгалдир.

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра тIаберзабаь ба ВЛКСМ ЦК комсомола комитетий, юххьанцарча комсомольски организацейи комсомольски группайи берригa болх. Коммунизм хьалъяра тIехьа хьинареи тIагIерттаи болх бар, къахьегамеи къовсамеи ленински эстафета яхьа йоагIгIача тайпара дIаяхьар — из лерхI кагийча нахеи мехкарашеи шоай дерригача дахара чулоацам. Уж уйлаш йолаши из дага долаши Коммунистически партена, цун Центральни Комитета гонахьа болат санна чIоагIа кхотабенна Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союза XVII съездага баьхкаб комсомольцаши кагирхойи.

Отчетни ханарча ВЛКСМ балхах дувцаш Е. М. Тяжельникова белгалдир политически кхийна, вIашагIкхийтта, гIулакх доаллаш болаш тIагIертта къахьега, общественни производства эффективность лакхъяра кагирхой оарцагIбаха ховш хилара бехктокхаме экзамен дIалуш Ленински комсомол хиннилга. Цу шерашка кхы а чIогIача низаца гучадаьлар кагирхой коммунизм хьалъечар хьалхарча мугIарашка хила, хьада, дола практически декхараш творчески, хIаране шийн бехктокхам кхетабеш кхоачашде, коммунизма материально-технически база хьаеча хьинаре дакъа лаца гIерташ хилар.

19 миллионал дукхагIча къоначча къахьегамхоша хапал хьалха кхоачашйир 1973 шера заданеш, 73 эзар гаргга кагийча нахеи мехкарашеи, 3182 комсомольско-кагирхой коллектива хIаиззе а кхоачашъяьй пхе шера планаш. Партен пачхьалкхенои боккха мах баьб къоначар къахьегама денала. Комсомольско-кагирхой коллективашта кулгалдеча 151 сага Социалистически Къахьегама Турпала цIи еннай. 130 эзарнел дукхагIча кагийча нахаи мехкараштеи Даьхен доккхий совгIаташ деннад.

ВЛКСМ ЦК, комсомола комитеташа, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеш, профсоюзни боахамеи органашца цхьана йоккха терко яьй кагирхой къахьегама уйла йолаш хьалкхебара, пятилетка заданеш кхоачашъяра, Iилма-технически прогресс сихъяра оарцагIа боахаш.

Москваи, Ленинградеи, Украинаи комсомольцаша дIадоладарах мехка баьржар «Пятилеткана—тIагIертта къахьегам, говзали къоначар лехари!» яха берригa советски кагирхой юкъе баха бола болам. Цу болама чулоацам ба берригa комсомольцаш, кагирхойи мехкарийи парте XXIV съезда решенеш кхоачашъеча хьинаре дакъа лоацаш хилар, къахьегаме шоаш ца кхобеш хилар, лакха профессиональни говзал, новаторство, тIехдика дешалгеи Iилма-технически творчествои цхьана вIашагIтохалга Iалашдар.

Творчески инициатива, коммунизм хьалъеча юкъе хьинаре дакъа лацара кагий нахи мехкарийи юкъеозара хьаькъал долаш организаторски политически болх бара хьокхам ба Москва комсомольски организаце гIулакхаш. Столица комсомольцашеи кагирхошеи шоаш ца кхобеш беча балхаца доагIаш дола дакъа лоац Москвах хьокхаме коммунистически город е яьна оттадаь декхар кхоачашдена.

Къахьегама турпалал гойт Украина дуккхача комсомольцашеи кагирхошеи. 6 миллион кагий нахи мехкарийи эттаб къахьегама сийлен ленински вахте, Отчетни хана республике 1 миллион дукхагIа хиннаб къахьегамца коммунистически уйла хилара болама юкъе дакъа лоацараш. ВЛКСМ ЦК къоабалйир Краснодарски комсомольски организаце дIайолаяь къахьегама овсарле лакха хилийтараи продукци тIехдика хилийтараи кагирхошта юкъе социалистически яхь йоаржаяра йола инициатива.

Комсомольцаштеи, кагирхоштеи, мехкараштеи карагIдаьнна къахьегама лоархIаме гIулакхаш, дуккхача комсомольски организацей толамаш, халкъа юкъарча къовсаме цар духьа дакъа белгалдоаккхаш докладчико тIехьийхар карагIдаьннарех кхоачамбий ма совца, аьнна. Вай декхарийла да, аьлар цо, карагIдаьннарий критически мах бе, тороиаши кхоачамбоацараши бIаргаго, воай балхага цIенхашттаи уйла тIайохийташи хьажа ха. Из къаьстта лоархIам болаш да советски халкъа, Ленински комсомола хьалхашка КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленумо оттадаьча декхарашка диллача.

КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева Пленуме даьча къамаьлаца экономикеи культуреи дIахо дегIайоалаяра, къахьегамхой бахара хьал-торо вIяра наькъийи методийи принципиальни керда лоархIаме положенеш оттайир. Комсомольски организацей болх толаме лархIа мегаргбац хIара къоначча къахьегамхочо, комсомольцо хIаьта а, селханарчул дикагIа болх тахан беш ца хуле.

Парте XXIV съездо, КПСС декабрьски (1973 ш.) Пленумо ира оттадаьд арахеца продукци дикагIа хилийтанза яргIоацилгах дола дош. Шерра йоаржае мегаргйолаш я хьалха дIа махьоккхе продукци дIаялара, тIехдика хилийтара социалистически яхь йолаяьча Саратовски, Армянски, Латвийски, Ростовски, Башкирски комсомольски организацей опыт.

Докладчико дукха теркам тIабахийтар халкъа боахама тайп-тайпарча довкъошка хIамаш эзехьа йойтилга сацадара лоаттабеча къовсаме комсомольски организацешта хьалхашка латтача декхарашта, социалистически дисциплина, къахьегамера организованность чIоагIъянца ярг йоацилгах дийцар. Социалистически дисциплина, производства торонаш, хIаман кхом бараи хьурмат дараи тIехьа лоаттабеча къовсаме къаьстта дакъа кхоач 3,5 миллион активист чувоагIача «Комсомольски прожекторга».

Ленински комсомола денале гIулакх да капитальни гIишлош хьалъеча дакъа лацар. Мехка гIишлошъераштa юкъе цхьа миллион комсомолец ва. ГIишлонашъеча 16 эзарнел совгIа комсомольски организаци я. Цар деналах, хьинарах дукхагIча даькъе тийша да пачхьалкхен планаш кхоачашъеча доаха толамаш, гIишлош хьалъяра ханаши цар дикали. КПСС ЦК решенеш кхоачашъеш ВЛКСМ XVI съездо, комсомоло дика шердаьд ударни гIишлош хьалъяра балхаш. Ерригсоюзни а моттигерча а ударни стройкашка комсомольски путевкаех кхаьчаб 420 эзар кагий нахи мехкарийи. Кертера теркам тIабахийтар хьалъяьча оттаяьча объекташта, цига алхха 1973 шера яхийтар 11 ерригсоюзни ударни комсомольски отряд. Отчетни хана болх бе йолаяйтай 326 промышленни объект, уж хьалъеча хьинаре дакъа лаьцар кагирхоша. Коммунизмана болх бе йолаеннай: Волжски автомобилаш ю завод, «Азовсталера-3600» яха стан, Александровское — Анжеро-Судженск яха мехдаьтта провод, Липецки домна. ХIаьта Енисея бердаш тIа даим хургда: «Красноярски ГЭС из хьа курал я, комсомол!» яха дешаш.

ХIана комсомольцашеи кагирхошеи дакъа лоац 139 ерригсоюзни ударни эIишло хьалъеча. Царца доклада тIа цIераш яьхар малбузеи-сибарегIеи мехкдаьтта промысла, КамАЗа, кхычар.

Ударни стройкашта шефство лелаяр Ленински комсомола башха-дика традици я. Парте Центральни Комитето оттаяьй СибарегIеи Гаьнара Малхбоалеи караерзаяра кердача этапа Iалаьмате йоккха программа, хьахьекхад ударни комсомольски гIишлон керда, керттера адрес — Байкало-Амурски магистраль, саг ца яхача тайгана юкъе гIолла ерригача Малхбоалеи СибарегIенахи Гаьнарча Малхбоаленахи чакхбаргбола машинникъ.

Селла чоалханеча Iаламеи хаоттамеи хьалашка хIацалла хьа дунен тIа дехкадац уж санна дола машиннаькъаш. Бакъда халонаша цIаккха юхасовцабаьбац советски нах. ХIаьта коммунисташи комсомольцаши массаза а хьалха а хиннаб. «Тийша ва со, новкъостий из стройка дерригача халкъа хургхиларах, — аьлар новкъоста Л. И. Брежнева, — ерригача республикаша бахкийтараша, хIаьта, эггара хьалха, вай кагирхоша цига дакъа лоацаргхиларах.

Вай эзараш болча кагийча наьха дегаш уралттадергдола перспектива ецнй из?».

Эзараш болча кагирхошеи мехкарашеи, царца цхьана съезда делегаташа а дег тIара хьаллаьцар парте тIахьехам, бехктокхаме задани кхоачашъе шоаш хьожаб аьнна дехар даьд. 27 апреле никъ буллача дIагIоргья ВЛКСМ XVII съезда цIерагIа йола, Москваи, Ленинграда, ерригача союзни республикай комсомольцаш юкъе бола хьалхара ерригсоюзни ударни отряд.

Съезда трибуна тIара Е. М. Тяжельникова Коммунистически партена, цун Центральни Комитета, ЦК Политбюрона, Леонид Ильич Брежневна тешам белар из Iалаьмате

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа).

ВЛКСМ ЦК ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА Е. М. ТЯЖЕЛЬНИКОВА ДОКЛАД

(Йистедоалар. Доладур 2-ча оагIо тIа).

боккха машинниксъ - бIаьшерех магистраль - хьалъеча хьинаре дакъа лоацилга ерригача Ленински комсомола, беррегача советски кагирхой сийлен гIулакх а хинна дIаоттаргхиларахI Комсомола парте тIадиллача бехктокхамеча гIулакхех цаI да яйгача, кхачан, дулха-шурий промышленностана, торговленен наха гIулакхаш деча сферанен шефство лелаелга. Цу отраслешка бахийтаб 800 эзар совгIа кагий нахи мехкарийи. Укхаза болх беш ва 3,5 миллион гаргга комсомолец.

Отчетни хана, белгалдир докладчика, ВЛКСМ Центральни Комитето комсомольски организацей пизаш тIаахийтад партийни организацешта юрта боахам дегIабоалабеча мамогга новкъостал дара. Хьувкъам лакхбара, лаьтта леладеча лакха культура хилийтара, хьайбай боахам дегIабоалабара лоаттабу къовсам, лаьтташта химизации мелиорации еча, комплексни механизаци еча шефство лелаелга, кагийча наьха технически дешар лакхделга комсомола юрта беча балха керттера лостамаш хинна дIаэттад.

Дукха ха йоаццаш мехко ьерра а торжественно а дездир эрий даьда лаьтташ карадерзадара партен халкъон «сийдахь» йоккха котало яккхара ткъо шу дизар. Комсомол доккхал деш я эрий даьда лаьтташ карадерзадеча коммунисташа хьалхле а лелаеш дакъа лоацаш 500 эзар совгIа цоаш раьза а болаш баха комсомольцаш, миллионаш моттигера кагий наха мехкарийн хиларах.

Алма-Ате целинникий слете новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлаца ше маярра хьахьекхар коммунистий, комсомольций, беррегача целинникий Iалаьмате йоккха котало, оттадир доккхий теоретически хоадам боллаш дола практически дешаш, дийцар хIанзарча этапера парте аграрни политика керттера лостамаш.

Комсомоло, советски кагирхоша шоай балха ценала программ санна хьатIаэц керда декхараш. Беррегача комсомольцаша, комсомольски болхлоша, активисташа кIоаргга Iомабе беза хIанзарча этапера КПСС аграрни политика чулоацам, хьинаре дакъа лаца деза кхета а кхеташ из чакхъяккхара кагирхой оарцагIоахача. ЧIоагIа лоархIаме да хIара комсомольски организаци юрта боахама производства керттера проблемаш къоастаеча бокъонца йола коммунистий гIонча хилар.

Докладчика дийцар мехка къонача лаьтта леладерий тоцамех, дийцар карарча шера доккхийча декхарех — ялат хьувкъадара даькъе карагIдаьннар дIачIоагI а деш цун боарам кхы а лакхбе безаш хиларах. Ялат из халкъа рузкъа да, аьлар цо, хIаьта комсомол декхарийла я лаьтта леладечун къахьегам дукха безаргболаш кхетам балла, цун сийлахь-йоккхача коталон сий де.

Доккхийча хьувкъамашца Даьхе гIадъюг боамби кхебераша. Оратора вийцар цIи хеза вола боамби кхебер, ВЛКСМ Центральни ревизионни комиссе член, съезда делегат Курбанов Абдусаттар. Пятилетка хоадамбеча шера цун бригадо баьккхар Мецача арешка цIаккха ца хиннача тайпара боамби — хIара гектара тIара 44 центнер, хIаьта Абдусаттара ше рекорд оттайир — комбайнаца эзар тонн «кIай дошув» гулдир, из юкъера яьрхIача Узбекистане гIолла баьккхачул иттаза дукхагIа хул. Гой мишта хул, техника эррига къайленаш яйза вола бокъонца мастер хилча. Турпала Доццо Седкъей Ленина ши орден еннай цунна хIамах бIу ца къожаш къахьегарах.

Шекара свекла хьалкхееча шефство лелаелга комсомольски организацей хоадам боллаш дола гIулакх а хинна дIаотта деза. Цхьадолча боахамашка хIанз а кIезига хьувкъаю, из кийчъяра планаш кхоачашъяц, кулг - кара ду балхаш дукха да, дIадодар лакха да.

Цу гIулакха хьокхам телараш болаза ба. Тернопольски областерча Лендюк Устинай бригадо шерра-шера рекордни хьувкъамаш кхеду, хIаьта 1973 шера гектара тIара 715 центнер яьккхар. 23 шу даьннача комсомолках Социалистически Къахьегама Турпал хиннай, ВЛКСМ XVII-ча съезда делегат я.

КПСС XXIV-ча съездо, цул тIехьагIа хиннача Центральни Комитета Пленумаша юкъара хьайбай боахам айбара йола шерра программа оттаьй. ВЛКСМ ЦК дукха хIама даьд продукци дукхагIа яккха, комплексни механизаци е, из дакъа къонача кадраша чIоагIде партийни боахамен организацешта комсомольски организацеша новкъостал дара даькъе. Общественни тIахьенамах дий шера фермашка баьхкаб 400 эзар кагий нахи мехкарийи.

Мехка дикагIа болча къонача хьайбаш леладерий опытах дувцаш, докладчика аьлар, масее оагIорахьара хьаллаца боагIаш ба юкъера школа чакхъяьккхарех 137 йоккхагIъяь комсомольски жа леладу бригадаш вIашагIъеххача Семипалатински областерча комсомольски организацей болх. Цу бригадашка болх беш 1300 кагий нахи мехкарий ба, цар лелабеш 360 эзар устагI а болаш. Цунца цхьана боккха паччахьалкхен лоархIам бола семипалатинский опыт дIайоаржаелга хIанз а мела лел.

Юрта боахам дIахо дегIабоалабар айхха дувзаденна да лаьтташта мелиорац ярца. Ленински комсомоло хьинаре дакъа лоац уж балхаш деча. Хинь боахама ткъеста йоккха система ерригсоюзни ударни гIишло я. Болх бе доладеннад Саратовски оросительно - обводнительни канал, хьалъяьй Кубань яхача хи тIа плотина.

Бакъда мелиоративни балхий темпаш хIанз а хила йоагIача тайпара яц. Цхьайолча комитеташта мегадац ерригача гIишлошка комсомольски болх дикка вIаштIехьбаккха.

Боккха политически социальни лоархIам болаш ба дукха ха йоаццаш КПСС ЦК-и СССР Министрий Советои тIайийца «РСФСР Iаьржа доацача лаьттай зона юрта боахам дIахо дегIабоалабара де дезарех» бола сецам. Уж районаш дегIайоалаяра белгалъяь комплексни программа кхоачашъяро вай мехка центрера из йоккха край эргайоаккхаргья, алхха юрта боахам хинна ца Iеш вай ерригa экономика дегIайоалаяра а новкъостал дергда. Белгалъяь программа кхоачашъяра эрий даьда лаьтташ карадерзадеш яьккхачоа нийсса котало яккха еза!

КПСС ЦК тийша хила мегаргья Iаьржа доацача лаьттай зона юрта боахам дегIабоалабеча Ленински комсомоло, советски кагирхоша доагIаш дола дакъа лоацаргхиларах, аьлар Е. М. Тяжельникова. ХIанз, дагайоагIаш йолча 1054 шера бIаьсти санна, комсомольций - добровольций отрядаш вIашагIйохкаш я. ВЛКСМ ЦК дIакхайкадаьд Iаьржа доацача лаьтта эбнера мелиорации юрташка гIишлош хьалъяри Ерригсоюзни ударни гIишло я аьнна, хIаьта цига 1974 шера аьхки студентий гIишлон отрядий 47 эзар саг а вохийтаргва.

Iилман - технически прогресса юкъе кагирхоша хьош дола дакъа а дийца докладчика укх тайпара даннеш йоалайнр. ТIеххьарча кхаь шера производства къонача новатораша 1650 эзар рационализаторски предложенеш еннай, изобретенеш яьй. Царех 65 процент яраш экономически эффект 1400 миллион сом а йолаш, балха юкъейнхьай. Традиционни а хинна дIаэттай Iилман - технически творчества ерригсоюзни смотраши выставкаши. ХIанз йолаш йолча смотре дакъа лоацаш 9 миллион саг ва. Цунах къаьгга а кхеташ а дувц социалистически мехкаша дакъе а лоацаш йолча, съезда делегаташ баха хиннача селхан-хьайийллача кагирхой Iилман-технически творчества Ерригсоюзни выставко.

Цунца цхьана цу балхаца цIенхашттара кхоачамбоацараш а да. ХIара пхелагIа йолча предприяте мара болх беш яц къонача рационализатора школаш, хIара ткъоалагIча мара болх беш яц кагирхой технически клубаш. Юрта боахаме, гIишлош еча, наха гIулакх деча офере кIезига ба Iилман-технически творчестве дакъз долца кагирхой.

Къона тIехье керда обществе хьаяра юкъеоазара, цун творчески хьинар, инициатива айбара, лакхара моральни дикол чIоагIъяра лоархIам болаш средство а социалистически яхь.

ВЛКСМ ЦК-с 47 министерстваца, профсоюзий ЦК-ашца дьаьна 500 эзар бригадо, участко, звенос дакъа лоацаш йолча комсомольско - кагирхой коллективашка яхь вIаштIехьяьккхай. Котъяьначоа «Пятилеткай Турпалаш, къахьегама ветеранаш — дикагIа йолча комсомольско - кагирхой коллективана» яха карара кара тела цIе байракхаш тел. Бакъда ВЛКСМ ЦК, комсомольски органашта мегадац кагирхой яхь вIаштIехьякхарцара формализм цIенъян дIаяккха.

Отчетни доклада тIа йоккха моттиг дIалоацаш дар идейни чIоагIа сакхетаме болаш коммунизма тIехьа а бола кагирхой кхетамца кхебара декараш.

Цунца дувзаденна Е. М. Тяжельникова белгалдаьккхар, саг идейни кхетамца кхевара эггара лоархIамегIен бехктокхамегIен йола этап школьнии студенчески шераш хилар. Комсомола шиъ декхар гу беррига идейно - политически болх вIаштIехьбоаккхача партийни организацешта, школай, профтехобразоване училищай педагогически коллективашта гIо дарах, общественно - политически знанеш, обществоведени, вай Даьхен истори, коммунистически парти, Ленински комсомол чIоагIа езаш дешархой хилар дегIадоаладеча новкъостал дарах.

ВЛКСМ ЦК, комсомольски организацеша массаза теркою болх беш болча кагирхой политически дешара. 8,6 млн. кагий нахи мехкарийи ба хIанз марксистско - ленински дешара систему дешаш. Кагирхой марксистско - ленински дешар тоадара боккха лоархIам болаш да парте XXIV-ча съезда, КПСС ЦК Пленумий материалаши документаши, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева балхаш Iомадеш хилар, цар тIара кагирхошта корадоагIа хIанзарча ханарча эггара актуальни долча хаттарашта дола жопаш.

Комсомольски комитеташа профсоюзашцен боахама организацешцен цхьана лоархIам болаш болх баьб кагирхой экономически дешар тоадара даькъе. Экономически ерригача формашка дешаш ба 8 млн. гаргга кагий нахи мехкарийи. Коммунистически къахьегама школашка дешаш ба 2,5 млн. совгIа къона къахьегамхой.

ДIахо дегIаенай Ленински зачет. Из чIоагIа юкъеенай комсомольски организацей балха практикана, кагирхошта коммунистически кхетам балара ерригача система лоархIамегIа дола дакъа хинна дIаэттай. «КПСС XXIV-ча съезда решенеш — кхоачашъе!» яхача Ленински зачето торо хулийт марксистско - ленински теори Iомаелга коммунизм хьалъеча, партийни съезда решенеш кхоачашъеча практически дакъа лацарца дувза, политически болх хIара комсомольцага дIакхоачабе. ХIанз беррига комсомольцаш 1974 шера мае—июне хургйолча общественно - политически аттестацега кийчлуш ба. Ленински зачета итогаш пятилетка чакхъяллраца ергья, Ленински зачет яро дIадех цунах бехктокхаме а творчески а гIулакх лархIар. ДIахо а эргадоакхаш тоаде деза из елга, формализм юкъе ца а йоалийташ дерригIен тIагIерттан кхоачашде деза КПСС ЦК дIадехар— комсомольций, беррегача кагирхой политически, къахьегама, социальни хьинар айдар.

ДIахо а эргабоаккхаш толбанза баргбац, аьлар Е. М. Тяжельникова, СССР халкъий доттагIала, пролетарски интернационализма уйланца кагирхошта кхетам балара комсомольски организацеша беш бола болх. Комсомола, хIара комсомольца, хIара зIамсага деза декхар да — ленински васкет кхоачаш а деш халкъий вежараша дола доттагIал дегIадоаладар, кIеззига а гучадаьннача националистически гIулакхашта духьала хоадам боллаш къовсам лоаттабар, кIаьд ца луш вай сийлахь-йоккхача дуккхача къаьмий Даьхен низ чIоагIбар.

ДегIаенача социалистически обществе кхы а чIоагIагIа айлу нравственни юхьагий лоархIам, шерлу моральни фактораш хьахулараш. Мехка Iалаьмате дика нравственни климат хьахиннай, чIоагIъеннай творчески къахьегама атмосфера, тоабеннаб наха юкъера безами тешами. Кагирхошта нравственни кхетам балара программа, шиъ принципаш комсомола Уставо дIадехараш а хинна дIаэтта долча коммунизм хьалъечун моральни кодекса чуйоагIаш я.

Докладчика дийцар атеистически пропаганда хоадам боллаш чIоагIъянза яргйоацаш хиларах, политически фелал масее оагIорахьара айе, комсомольцаштен кагирхоштен классови кхетам балар эргадаьккха тоде дезаш, болхлой класса, вай общества лоархIамегIа йолча класса позицеца бакъдараши явленеши дархIа кагий нахи мехкарийн Iомабе безаш хиларах. Идеологически моастагIаша леладераш хоадам боллаш юха тоха деза, ше маьрра гучаяккха еза империализма — кагирхой моастагIчун, беррегача къахьегамхой моастагIчун юхь. Буржуазни ревизионистски идеологена духьалара къовсам лоаттабе беза тIагIертта, хоадам боллаш, компромисс йоацаш.

Идеологически балха юкъе лоархIаме моттиг дIалоац эстетически кхетам баларо. Цунах дувцаш, оратора белгалдир комсомоло къона писателаш, художникаш, актераш, композитораш, музыканташ, архитектораш творчески дегIаахара даим йоакхо еш хилар. Хьахиннай творчески кагирхошца беча балха хоадам боллаш йола система, из болх бу перспективни планаш ларде а дувцаш творчески союзашцен СССР культура министерствацен цхьана. Докладчика теркам тIабахийтар культура цIеной, клубий, библиотекай болх эргабаьккха тоабара хьакъехьарча декхарашта. Мукъа ха, аьлар цо, из комсомольски гIулакхий лоархIамегIа а бехктокхамегIа а ярех цхьа оагIув я.

Иштта лоархIаме декхар да кагирхошта физически кхетам лулга. ГТО дIалуш ба 48 миллион пионераш, кагий нах, мехкарий, царех 18 миллионал совгIа барех значкисташ хиннаб. ДIадахача шерашка дукха езаенна шерра юкъеяьхкай беррий кагирхойн турнираш, кроссаш, спартакиадаш, ловзараш. Цунца цхьана хIанз а физически культурах биззa пайда эцац учахщIено, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, хьинаре, пайдане салаIара. ГТО нормаш дIаяллара хIанз а юкъеззадац юртарча кагирхоех дикка доккха дакъа. Комсомольски организацей, хIара комсомольца декхар да — беррига нах физкультурана юкъеозара дош къоастадеча юкъарчал доацаш дакъа лацар.

ВЛКСМ ЦК массаза а теркояь КПСС XXIV съездо нийса лаьрхIача, советски халкъа революционни, тIема, къахьегама сийлен оамалаш-гIулакхаш довзара ларда тIа, кагирхошта турпален-патриотически кхетам балара. Парте иштта лакха мах барах комсомоло кхетадаьд кагирхошта патриотически кхетам балара гIулакх кхы а шерде дезилга.

Цхьа шу даьча советски халкъо, ерригача прогрессивни адамлено дездергда фашизмал вай котдалара 30 шу дизара цIей. Вай мехка кагирхошта юкъе яьржай Коталон Байракха юхе сурт даккхийта бокъо яккхара яхь. Из геттара сийлахьа бокъо я. Из бокъо яьккха хIаравар вай Даьхен сийлахьча Байракха улув посте латташ лоархIаргва. Толам баьккха 30 шу дизара хетаяь хургья Ерригсоюзни похода аргIанара этап. «Са Даьхе — СССР» яхача похода доакъашхой хургба турпалерча, денале гIулакхаш карагIдаьннача моттигашка. Даьшта карагIдаьнначун доагIача тайпара сий деш, цар чурташта уллув сийлахьа ха деш хургба къона патриоташ.

Советски халкъаца цхьана массе а хана Сийлахь-боккхача Октябра карагIдаьннараш лорадеш, ТIема-форда Флота, ТIема-фе Флота, доазув лорадеча эскарашта шефство лелаяра тешаме хургья комсомол. Кагирхошта, говзал караерзаяра, идейно а физически а чIоагIбалара цхьанна а хIамах хувца йиш йоаца школа я Советски Герзаяцца кийчдаьча Низашка гIулакх деш хилар.

Массанахьа а, вай Даьхен тIема-нна чIоагIбеча атта доаца, сийлахьа гIулакх коммуниста цхьана дIахьош ба бIухой комсомольцаш. Эскаререн Флотерен комсомол — Ленински комсомола курал а сийле а. 80 процент гаргга салтийн сержанташ, хIара пхелагIа эпсар, хIара шоллагIа взвода командир — ВЛКСМ членаш.

Ленински комсомол, белгалдаьккхар Е. М. Тяжельникова, дIахо а хургья Советски паччахьалкхе лораяра низ чIоагIбеш, советски патриотизм йолаш, Iалаьмате партена мутIахьен Даьхе бахьан турпале гойтен кийча болаш беррига кагирхой кхебеш.

Доклада тIа йоккхача терконца дийцар кагирхошка кIоаргга, чIоагIа дешар Iомадайтара дош. Кхувш йоагIача тIехьен йоакхо яра керда тешал а дIахо беча балха хьалхле а хиларах тарра, дег тIара баркал оалаш тIанийцай. Ленински комсомоло, беррегача советски кагирхой юкъера дешар дийша хилийтарах йола КПСС XXIV съезда решенеш. Школашка дешаш ба 49 миллион совгIа дешархой, 7300 эзар комсомольцаш, 25 миллион пионераш. ХIанз бархIлагIа класс чакхъяьккхарех 89 процента юкъера дешар деш. Ораторо дийцар школашкарча комсомольски организацейн пионерий дружинай болх дIахо тоабара декхарех къахьегамца дешархой кхетабара деш, идеологически балха хьинаре къовсамхочун — хьехархочун лоархIамах.

ТIаккхувш йоагIача тIехьенна вахара къулба хила деза, аьлар цо, советски болхлой класса дикагIйола оамалаш — революцена тIехьа, ше ца кховеш, дисциплина, организованность, коллективизм йолаш хилар. Беррига болх «Iомале болхлой классагара — нийсле болхлой классаца!» яхача девизах бара болам мамогга хьаллаца боагIа.

Съезд тешаш я укх шера юкъера школаш чакхъяьхараш, Москверча, Казахстанерча, Белоруссерча, шоай нийсархой хьокхамах, турпалерча болхлой класса, колхозни ахархой мугIарашка дIаоттаргхиларах, къаьстта чIоагIа хьакъал, хьинар, энтузиазм, чIоагIен къонен кулгаш эшача промышленносте а юртбоахаме а коммунизм хьалъеча ударни участкашка гIоргхиларахI

ХIара шера болхлой классан колхозни ахархоштен юкъебоагIа 3,5 млн. кагий нахи мехкарийн. Халкъа боахама болхлой кийчбеча лоархIамегIара моттиг дIалоац паччахьалкхен профессионально - технически дешара система. Из я Iалаьмате дика болхлой кийчбу пхьоале.

ХIанз толамца чакхдоаккхаш да профтехобразоване система юкъера дешар а дийша лакхара говзал йола болхлой кийчборгболаш хулийтилга. Пятилетка чакхйоалаш юкъерча дешара училищашка Iомалуш хургба 40 процент совгIа дешархой.

Къаьстта боккхача маьхе я Ленинградерен Ленинградски областерен болхлой класса къона тIехье кийчъяра опыт.

Ленински комсомола эггара бехктокхаме декхар хила а хиннад, дIахо хург а да къахьегай лоархIаш, дукха безаш кагий нахи мехкарийн кхебелга, белгалдаьккхар Е. М. Тяжельникова. Iалаьмате йоккха сийле я вай мехка болхлой класса юкъе хилар, эггара дикагIа гIулакх да болхлойн ахархойн къона гварди кийчъе тIо делга.

КПСС Центральни Комитето, Советски паччахьалкхено цахаддаш йоакхо яр бахьан долаш вай мехка Iалаьмате доккхийча боарамашка дIакхаьчад говзанчаш кийчбелга. 9 миллион совгIа болча кагийча нахен мехкарашен лакхера а юкъера специальни а дешар Iомаду. ДIадахача шера халкъа боахаме баьхкаб 1828 эзар говзанчаш, царех 700 эзар лакхера дешар дийшараш а болаш.

Керда бехктокхаме декхараш белгалдаьхад «Мехка лакхера дешар Iомаделга дIахо тоадара де дезарий» хьакъехьарча партен паччахьалкхени сецам тIа. Студенташта долаш да лакха говзал йола советски специалисташ дилара мел эшар. КПСС XXIV съезда Директивашка хьежжа белгала тоадаьд студентийн техникумашка дешарийн материальни а вахара а хьалаш.

Студентий, лакхерча школа, Ленински комсомола вахаре къаьгга а дог тохадолийташ а да Советски говзанчаш кийчбара декхараш кIоарга а массе оагIорахьа а хьагойташ Ерригсоюзни студентий слете Л. И. Брежнева дань къамаьл. ЧIоагIа марксистско-ленински тешам, балха говзал, коллектив вIашагIтоха хар, лакха культура, шера кхетам уж да хIанзарча специалисташта эшараш.

Массе а хана партеца, халкъаца хилар — советски студентий дикагIйола патриотически оамал я. Къаьгга из бIаргагу студентий гIишлон отрядий шерача боламе. Отчетни хана къахьегама семестра из школа чакхъяьккхай ши миллион гаргтача саго, студентий отрядаша чакхдаьхад кхо миллиард совгIа сома йаьха балхаш. ГIишлонхой отрядашка студенташа чакхйоакх къахьегамца а физически а чIоагIбалара школа, карадерзаду боккъонцара паччахьалкхен гIулакх, боккха политически а культурни а болх бу. Царна цIаккха дицлургдац отряде болхлошка чIоагIбалар.

Отчетни ха, аьлар докладчико, Ленински комсомол дIахо йодача хана организационни политически чIоагIъяларца, цун мугIараш шердаларца, состав тоаяларца белгала хиннай. ВЛКСМ ерриге отрядаш шеръеннай, боахамен культурни строительстаера, кагирхошта коммунистически кхетам лучара цар лоархIам лакхбеннаб. Цун къаьгга дола тешал да Белоруссен Казахстанен комсомольски организацешта Ленина орден ялар, Тюменски областнойн, дуккхача городскойн, районнийн организацешта Къахьегама ЦIеча Байракха орден ялар.

ХIанз ВЛКСМ 34 миллион саг чувоагIа, цунга гIолла ленински Коммунистически партена шоай вахар дийза, коммунизм хьалъяра идеалашта тешаме хилара шоай са ца кхоьдеш ба уж. Къахьега кагирхой комсомола са а дог а да. 56 процент хиллал бола комсомольцаш халкъа боахаме хьахьегаш ба.

XVI съезд хинначул тIехьагIа ВЛКСМ мугIарашка 17 миллион мехкарийн кагий нахи бахаб.

ДIахо йодача хана дикагIбараш хьахержар, ВЛКСМ мугIараш шердар хьалха санна керттерча декхарех цаI хила деза.

Ораторо белгалдир комсомольски собранеш мехкараштен кагийча нахан кхетам балара дика школаш хилар. Отчетни хана лакхбеннаб комсомольски организацей вахаре цар лоархIам.

Критикен самокритикен комсомольски вахаре йиза норма а хинна дIаоттийтара деррига даьдац. Кхоачамбоацарех юха увлалуш, хоадам болаш уж ца дувцаш хIанз а кIезига моттигаш нийслац.

Укх тIеххьарча шерашка ВЛКСМ комитеташ керда, дикагIа йола комсомольски балха формаш лохаш хиннай. Бокъонца чIоагIъеннай Ленински зачет, Ленински урокаш, спортивни тIема-техническин кийчо яра экзамен. Цар торо елар кагирхошцара индивидуальни болх тоабе, идеологически, организационни, къахьегама кхетам баларен болх цхьатарра лелабе. ХIара шера яьй Ерригсоюзни комсомольски собранеш.

Докладчико мадарра дийцар комсомола шард-юкхьанцарча комсомольски организацей лоархIам лакхбарах. Ленински комсомоле хIанз 430 эзарел совгIа юкхьанцара комсомольски организацеш я. Боахамен культурнии строительства планаш вахаре чакхйоахача болх беш я уж, хоадам болаш дола декхараш кхоачашдара кагирхой оарцагIбоах цар, кагирхой вахара деррига оагIонашта, къахьегама, дешара, быта, салоIама влияни ю цар.

ДIахо йодача хана комсомольций хьинар айдара, внутрисоюзни демократи чIоагIъяра, ВЛКСМ организацей ленил кхы а айдара могаде оттаду 1975—1976 шерашка комсомольски документаш хувца. Из эггара чIоагIагIа лоархIам бола организационно - политически мероприяти хургья.

ХIанз лелаш дола ВЛКСМ Устав комсомола хьалхашка латтача декхараша дIа мадехха да, из хувца хьаштдац.

Цунца цхьана ВЛКСМ ЦК дукха предложенеш тел парте XXIV съезда решенеш тIара хьайоагIа комсомола балха корда лоархIам бола положенеш Устава тIа белгалъе яхаш. Е. М. Тяжельникова съезда делегаташта дIайовзийтар ВЛКСМ Устава тIа кхы тIа белгалонаш е аьнна йола предложенеш.

ДIахо цо дийцар кадраш хьахержари царна кхетам балари тоадара хьалхашка латтача декхарех, балха ленински стиль даим караорзае езаш хиларах.

ВЛКСМ деррегача историе харцде йиш йоацаш тешал ду комсомола низ, цун чIоагIали творчески хьинари бухбувла хьаст партийни кулгал лоаттадар хилар. Парте ВЛКСМ-а йоккха политически организационни опыт дIалу, кадраш хьалкхе а ю царна кхетам а тел, комсомолера партийни ядро, кагирхой инициативен самодеятельности чIоагIъю. Комсомола даим холу КПСС Центральни Комитето, цун Политбюрос хоадам болаши пайда луши деш дола кулгал. Кагирхошца болх барах, комсомольски организацей балхах лаьца дола дошаш хан-ханнахьа дувц союзни республикай Компартей ЦК, КПСС крайкомий, обкомий, парте горкомий, райкомий Пленумашка. Комсомольски съездий, конференцей, пленумайи собранейи балха дакъа лоац Политбюро членаша, Политбюро членалла кандидаташа, КПСС ЦК секретараша, партийни организацей кулгалхоша.

Комсомоло доккхал ду Коммунистически парте резерв хила шийга дакъа кхачарах. ХIанз КПСС мугIарашка болхарех кхаь дакъах ши дакъа — комсомольцаш. XVI съезд хинначул тIехьагIа комсомоло кхеваьча 1,2 миллион сагах коммунист хиннав. Парте йоккха терко ю комсомольски кадрай.

Ленински комсомоло, беррегача советски кагирхоша, аьлар докладчико, дег тIара хьаллоац КПСС-ен Советски правительствац арахьа лелаеш йола хьаькъалера политика, доккхал ду КПСС ЦК-с, Политбюрос, КПСС ЦК Генеральни секретара, дунен халкъашта юкъерча машара Ленински преме лауреата новкъоста Л. И. Брежнева КПСС исторически XXIV съезда решенеш вахаре чакхйоахаш кIаьд ца луши беркатен беча балхах. КПСС ЦК арахьара Ленински политика беррегача халкъашта гаргагIа, эггара дикагIа кхеташ, эггара чIоагIагIа аьшт долашагIа я. Цо кхы а лакхдаьд коммунистически парте, Советски паччахьалкхен дунен халкъашта юкъера сий. Машара программа дуне дегIаахара керттера фактор, вай заман машара бокъонца йола ленински декрет а хинна дIаэттай.

Боккхача лоархIаме йола событи а хинна дIаэттар Москве хинна машар безача низий Дерригдунен конгресс. Цо гулйир шоралга а вихалий дукхалга а диллача цIаккха ца хинна доакъашхой состав.

Новкъоста Л. И. Брежнева къаьгаи чулоацам болаш конгрессе дань къамаьл дего къоабаллеш тIанийцар кагирхоша, машари дунен халкъашта юкъера гIулакхаш деладарая дIахо йодача хана къовсам лоаттабе тIахьехаш да из.

Отчетни хана дIахо чIоагIъелар советски кагирхой интернациональни контакташи бувзамаши. Дунен халкъашта юкъе йоккха резонанс йир СССР В. И. Ленина 100 шу дизара хетадаь хиннача дерригача дунен кагирхойн студентийн вIашагIкхетаро, къахьегача кагирхой дерригдунен вIашагIкхетаро. Цар хьахьекхар доазол дехьарча кагирхой советски вахар довзара безам лакхлуш хилар, къахьегача, юртарчен дешачен кагирхой ерригa отрядаш дIахо йодача хана шоайла гIулакхаш леладе йиш йолаш хилари цун актуальности гойтар. Толамца дегIаихад социалистически содружества кагирхой организацешцара ВЛКСМ массе оагIорахьара бувзамаш. Социалистически мехкий, вежараш йолча организацей кагирхой цхьоагIо — социалистически пролетарски интернационализм чакхйоаккхаш хилара хоадам болаш, къаьгган тешавеши дола масал.

Ленински комсомоло дег тIара хьаллоац 1975 шера «Коталон байракх — социализма байракх» яхача девизах социалистически мехкий кагирхой традиционни интернациональни поход е аьнна вежарашха союзаша енна инициатива. Е. М. Тяжельникова, тешам белар Советий Мехка комсомольцаша, кагийча нахен мехкарашен социалистически содружества къонача ноахала доттагIали кхотабзлары чIоагIдара низ кхоберг ца хиларах, социализма дерригдунен система кхотаенна, барт чIоагIа дезал санна кортамукъален халкъий хургйолча дерригдунен сообщества прообраз а хинна из дIаоттара цар дерригa дергхиларах.

ВЛКСМ, советски кагирхошта лакха мах бу капиталистически мехкий къонала хьалха латтача отрядаша тIагIертта лоаттабеча къовсама.

Антиимпериалистически машар безача низий единни фронта, вай заман къонача ноахала низ бола отряд я тахан Азе, Африка, Латински Америка мехкий къаман-кортамукъален болам, кагирхойн студенческийн организацеш.

Вай дег тIара моаршал лу къамани социальнии кортамукъале бахьан, общественни прогресси шоай халкъий хургйолча ираза вахари бахьан къовсам лоаттабу кагирхошка.

Халкъа цхьоагIон правительство тийшача балхах дIаяьккхача чилийски тIема-фашистски хунта бIехача преступленеша советски кагирхой дегашка эгIазали лазари хьоадир, цар чIоагIа бехке ю из. Цхьабакъда Чиле халкъ Iокагде могаргдац! Цун бакъгIулакх котдаргхиларах, Чиле сийрдача кхоанен къоналах теш вай Оаха ях шуга, хьамсара Луис Корвалан, хьамсара Гладис Марин, шуга ях, хьамсара чилийски вежарий: «Хала ха тIаэттача хана сийлахь-воккхача Ленина мехка кагирхой Чиле патриоташца цхьан мугIарашка ба».

Тахан, кагирхой солидарноста Дунен халкъашта юкъера ди дезделехьа, Первомай хьатIакхоачаш вай торжественно дIакхайкаду: Ленински комсомол дIахойодача хана а даим солидарность чIоагIъеш хургья, империализма, колониализма, неоколониализман апартеидан духьала, фашистски диктаторски режимашта духьала, машар, къаман кортамукъален социальни прогресс бахьан къовсам лоаттабеча, къонабарий мугIарашка хургья!

Къамаьл дань воалаш Е. М. Тяжельникова аьлар:

ВЛКСМ XVII съездо болх бу сийлахь-воккхачен даим вахаргволчен Ленина цIераца, Коммунистически парте, цун ленински ЦК леладеча гIулакхаца деррига дувзаденнача вай Даьхен дог долча — исторически Кремле. Советий Мехка комсомольцашта, беррегача кагийча нахан мехкараштен тIема приказ санна бек: «Ленина санна деша, къа а хьега, къовсам а лоаттабе», аьнна хьамсарча парте бань тIахьехам.

Ленински комсомола, беррегача советски кагирхой цIерагIа ВЛКСМ XVII съездо тешам лу хьамсарча Коммунистически партена, цун ленински Центральни Комитета, ЦК Политбюрона, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежневна хьамсарча Коммунистически партена гонахьа комсомоло шиъ мугIараш кхы а чIоагIагIа кхотадергхиларах, даим из ленински васкеташта тешаме хургхиларах, цун гIулакхаши вахари ленински уйлаш чакхйоалаш хургхиларах, комсомольски организацеша, советски кагирхоша беррига шоай низ, знанеш, денал, хIаьта нагахьа санна эшаш хуле, шоай вахар а коммунизм бахьан лоаттабеча къовсама дIалургхиларах.

* * *

Е. М. Тяжельникова доклад тIоараш детташ дуккхаза юкъагIъяьхар.

ПАРТЕ НАЬКЪАГIА, ДАЙ НАЬКЪАГIА

(Йистедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

ВЦСПС секретара Л. А. Земляниковас дийцар профсоюзашен комсомолои цхьана беча балхах. Хевжаш йолча профсоюзни органашка болх беш кхо миллион комсомолец ва, аьлар цо. ТIехьа тIайоагIача хана а профсоюзни комитетий комиссешта дукхагIа юкъеоза беза комсомола вакалаш, яхь вIаштIехьийоаккхилген цунна кулгалделген гIадехка деза царна, къахьегам лорабареи кхерамзлен техника нийса лелярен дешаш къестадеча юкъеузба беза.

Кагирхошта технически знанеш ялара бола болам дегIабоалабара боккха теркам тIабахийтар ораторо.

Дешархошта кхетам баларах йолча проблемаех дийцар ВЦСПС секретара. Цунна хетачох, профсоюзанца цхьана комсомол декхарийла я кагирхошта профессиональни ориентаци ялара центраш вIашагIйохкара, хIара предприяте къонача техникий клубаши станцешн хьаелдара оарцагIъяла.

Летче кагирхой сийлахьча гIулакхех дийцар республика комсомола ЦК хьалхарча секретара А. К. Плауде. Плановй ханал хьалха бIаьш болча комсомольцаша, къонача болхлошен колхозхошен кхоачашъяьй пхе шера заданеш. ДикагIа йолча комсомольско - кагирхой коллективаша ханал хьалха кхоачашъяьй пятилетка диъла гIча шера заданеш.

Республике аргI - аргIагIа вIаштIехьдоаккхаш латт халкъа боахама доал деча бIарчча автоматизированни система хьаелга. Из лоархIаме гIулакх чакхдоаккхача дакъа лоац комсомоло а.

ВЛКСМ XVI съезд хинначул тIехьагIа дикка толамаш даьхад къонача тIехьенна кхетам баларан дешар хьехаран даькъе партен Советски правительствац заданеш кхоачашъеча, аьлар СССР просвещене министра М. А. Прокофьева. Пятилетка кхаь шера бархIшерарен иттшерарен школаш яьхай итташ миллионаш болча наха.

Цахаддаш эргайоахаш тоаю дешара программаш, юкъекхухь дешара керда методаш.

Дукха йоакхо ю, белггала аьлча, дешархой къахьегам безаш хьалкхебара. Москве, Ленинграде, Киеве, Магнитогорске болх беш я юкъаршкольни центраш, цига предприятей новкъосталца хьаяьй дика кийчъяь производственни мастерскеш. Цига хьехаш ба лакха говзал йола производственникаш.

Съездий Двореце хьахоз лекха горнаш, етта фата. Цеча галстукаша сийрдаьяьккхар Дворец. Берригаш хьал а гIайтте тIоараш детташ тIаэц комсомола XVII-ча съездага моаршал хатта баьжка пионераш.

Торжественно хьачуяхь В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни пионерски организаце байракх. Цунна уллув доагIа къаман костюмаш тIаювхаш дола союзни республикашкара бераш.

Шоай вожатега а кхетамлучунга а—комсомолага рапорт лу пионераша. 25 миллион болча къонача ленинций цIерагIа стихашца а иллеща а «Массаза а кийча ва!» яхача марше карагIдаьннарех рапорт лу цар. Цу тIа дувц шоай даьчох, дешарах, шоай йоакхонех, уйлаех.

Зале чIоаттIа тIоараш тох. Шоай даим йоакхо ярах, цахаддаш машара тIехьа къовсам лоаттабарах, паргIатта деша а ловза а шоай йиш хиларах бераша баркал оал дукхаезача Даьхенна, хьамсарча партена, КПСС ЦК Генеральни секретара Леонид Ильич Брежневна.

Комсомола XVII съездо васкет ду къонача ленинцашка. Из Iодеш «Кировский завод» яхача ленинградски производственни объединене слесарасборщика С. А. Агапова.

«Пионерски организаце байракха тIа, — йоах цу тIа, — латт Ленина цIи а Ленина ши орден а. Сийдолаш лелае революце сийлахь - воккхача баьчча цIи а Даьхен деза совгIаташ а! Ленина сийлахь-доккха гIулакх бахьанце, коммунизм бахьанце къовсамхой хила кийчле!

Съезда делегаташен хьаьшашен безаме тIанийцар доазол дехьарча кагирхой организацей вакалаша дань къамаьлаш.

Съездага моаршал хоатташ къамаьлаш дир студентий Дунен халкъашта юкъерча союза президента Душан Улчака, кагирхой Венгерски коммунистически союза Центральни Комитета хьалхарча секретара Ласло Мароте, кортамукъален немецки кагирхой Союза Центральни совета (ГДР) хьалхарча секретара Эгон Кренца, Корея социалистически къахьегача кагирхой Союза Центральни Комитета председатела заместитела Ким Хын Вона, Куба къонача коммунистий Союза Къаман Совета хьалхарча секретара Луис Орланда Домингеса, кагирхой Монгольски революционни союза Центральни Комитета хьалхарча секретара Чойжилын Пурэвжава, польски кагирхой социалистически союзий Федераце Керттерча совета председатела Станислав Чосека, Румыне кагирхой коммунистически Союза Центральни Комитета хьалхарча секретара Йон Траян Штефэнеское.

Иштта делегаташка моаршал хьаттар ЧССР кагирхой Социалистически союза Центральни Комитета председатела Индржих Полединика, Югославе кагирхой Союза конференце секретара Бранислав Кртинича, Франце коммунистически кагирхой Болзма генеральни секретара Жан-Мишель Каталас, Къулбехьен Вьетнам мукъанехара кагирхой Ассоциаце ЦК председатела заместитела, Хо Ши Мина цIерагIча кагирхой Халкъа-революционни союза секретара заместитела Чан Ле Зунга, коммунистически кагирхой Итальянски федераце къаман секретара Ренцо Имбене, Египет Iаьрбий Республика социалистически кагирхой Организаце ЦК дунен халкъашта юкъерча отдела заведующе Абдель Ахад Гамаль Ад-Дина, Гвинея - Бисау республика кагирхойн спортен гIулакхий паччахьалкхен комиссара Алелино Нуньес Корейяс.

Цар дувцар ВЛКСМ XVII съезде новкъоста Леонид Ильич Брежнева дань кIоарга чулоацам бола къамаьл шоаш чIоагIа раьза хинна тIаьацарах, дунен прогрессивни кагирхопта комсомола опыта боккхача лоархIамах.

Доазол дехьарча делегацеша Ленински комсомола съезда дIаелар шоай байракхаши совгIаташи. Из чIоагIа тIоараш детташ тIанийцар Кремлевски Двореце гулбеннараша.

Кагирхой Дунен халкъашта юкъерча Денца дувзаденна дунен кагирхошка дань Кхайкарал массава раьза а волаш тIанийцар съездо.

Ленински комсомола, Советий Мехка беррегача кагийча наьхен мехкарийн цIерагIа, йоах цу тIа, дунен демократически кагирхошца, кагирхой дунен халкъашта юкъерча болама революционнии прогрессивнии отрядашца тхо вежарашха солидарность йолаш долга дIакхайкаду оаха.

КПСС-ои Советски паччахьалкхенои, социалистически содружества мехкаша, вай хахачарча деррегача прогрессивнии машар хьаштдолчен низаша чакхдоаха гIулакхаш бахьанце «шийлача тIемагара» даьнна дунен халкъашта юкъеоа кхоохкам кIаьдбарген вIаши цхьана гIулакхаш леладарген

тха съезд. КПСС XXIV съездо дIакхайкаяь машара Программа кхоачашъяра КПСС Центральни Комитето, ЦК Политбюрос, новкъоста Л. И. Брежнева ше чакхдоаха гIулакхаш дизза бокъонцен къоабал а деш, оаха дика хеташ белгалдоаккх КПСС ленински арахьара политически куре планета миллионаш болча кагийча нахен мехкарашен дег тIара хьаллоацаш хилар.

Цу тIехь заседани чакхъяьлар.

25 апреле дIахо болх беш яр съезд.

* * *

24 апреле сарахьа столицаи Подмосковьяи дуккхача предприятешкен учрежденешкен Дунен халкъашта юкъерча солидарноста ден хетаяь митингаш хилар. Царна юкъе дакъа лаьцар ВЛКСМ XVII съезда делегаташен хьаьшашен.

(ТАСС).

БУМАТАРЧА ШКОЛЕ

Лоаман готтача боадеча чІожера арадаьнна гІаддахача санна Фарто шийн болар лаьгІдечча улл Бумат. Юрт улла моттиг а цун гонахьенаш а хьакхоллача хана цІаьрмата хиннад аьнна Іаламах баккха бехк болаш бац буматхой. Корта бохабеш пІена фо, бухе улл жІгІа бІаргагуш дода масса Фарта... Іалаьмате хоза я Бумат бІаьсти — юрта кхаь оагІорахьа хьалъэйтта лакха лоамаш баьццара ерзача листача хьунна къайладоахаш латтача хана.

Хоза а йоккха а юрт я из. Укхаза 5000 хиллал саг а вэлаш 800 гаргга цІа дах. Юрта я тикаш, бувзама отделени, клуб, библиотека, иштта ши школа а — цаІ юкхьанцарен вож юкъерен.

Буматарча юкъерча школа хьехархоша дика кхетаду дешархой вай Даьхе езаш, яхь йолаш, вай заман бизза нах хургболаш хьалкхебар боккха лоархІам болаш долга. Цу хьакъехьа дукха а беркате а къахьег школа хьехархоша.

Дешархошта патриотически, интернациональни кхетам балара дукха пайдане опыт Іоаьйй Буматарча юкъерча школа хьехархоша. Укхаза дика вайда эц шу балха тайп-тайпарча формаех. Массехк шу да школе болх беш интернациональни доттагІлен клуб йола.

Дукха сакъердаме гІулакхаш чакхдоах клуба доакъашхошеп цар балха кулгалдеча биологи хьехача Н. А. Токаревасн. Дикъ шу да цар Германски Демократически Республикерча Росток яхача городерча цхьан школа дешархошца доттагІал тоссаденна. Цу хана денз наггахьа бутт дІабахабац цар шоайла дІа-хьа кахьаташ, посылкаш ца кхухьийташ. Буматарча пионераша немецки доттагІашка язду шоай школа, дружина вахарах. Цар Ростоке кхухьийт вай республика промышленностах, юрта боахамах, культурах дувца шоаш кийчдаь хоза альбомаш, иштта открыткаш, книжкаш. ХІаьта шоай доттагІашкара кхаьчача кахьатех, значокех, кхыйолча материалех школе кийчъю пионерий - тельмановций вахарах дувцаш йола стендаши витринаши.

ХІанз ала хала да клуба доакъашхоех эхара хьалха хьаша дагадехар социалистически мехкашкарча пионерски болах лаьца материал гулъе бо-лабала. Дале а, тахан интернациональни доттагІлен клуб чуйолча цІагІа дІачуваьлча го йиш я берригача социалистически мехкашкарча пионерски организацеех дувцаш йола къаьсткъаьста кийчъяь стендаш. Цига я пионерски галстукаш, значокаш, пионерех-турпалех дола дувцараш, кхыйола экспонаташ. Интернациональни доттагІлен клуба доакъашхоша экскурсоводаша санна ладувгІа безам боагІаргболаш дувц тайп-тайпарча мехкий пионерски организацей историех, цар чакхдоахача гІулакхех. Къаьстта цу гІулакха дика кайоалаш ба клуба дерригача гІулакхашта юкъе дакъа лоаца А. Солтаева, Р. Гамаригова, И. Хайхароев, кхы дуккхабараш.

Буматарча юкъерча школа пионерий, комсомольций, берригача дешархой къаьстта еза а боча а йолаш я цхьа стенд. Из я Космодемьянске Зояйи Шурайи турпалерча вахарех дувца стенд. Из стенд хьаярах къаьстта дийцача бакъахьа хургда. Ши шу хьалха Іан каникулаш йолча деношка дешархоех дикагІа дешаш вола 12 саг а ийца Москве вахар цу хана школа завуч хинна М. А. Мержоев (хІанз из цу школа директор ва). ЦІаккха дицлургдац бераш шоаш В. И. Ленина Мавзолее, ВДНХ, Третьяковски галерее хилар. ХІаьта шоаш Москве доаккхача тІеххьарча дийнахьа цар лаьрхІар Космодемьянске Зояйи Шурайи наьнага телефон а теха, цунга Буматарча берригача пионерийн дешархойн цІерагІа дІайха моаршал дІадала, шоаш къонача турпалий сий делгеи цар вахарах масал эцилгеи дІаала.

Шийца къамаьл дераш Кавказера баьхка дешархой болга хайча, Любовь Тимофеевна Космодемьянскаяс уж ше йоьча хьоашалгІа баьхар.

Массехк сахьат даьккхар цар Любовь Тимофеевнай цІагІа. Дукха дийшадар, дукха хезадар хьалхагІа а бераша Зояйи Шурайи вахарах. Цхьабакъда, цу дийнахьа дуккха кІоаргагІа кхетадир цар къонача турпалий вахара маІан, царна карагІдаьннар. ДІаухар минуташ, сахьаташ. Шийн берий вахарах дувцаш дог чІехкар Любовь Тимофеевнай. БІаргех Іоуха хий лечкъадацар Буматарча дешархоша а — йийгаша а кІаьнкаша а.

Цу дийнахьа цар кхетадир керттердар — шийн бераш цІаккха лергбоаца турпалаш а хинна неьха дегашка бессача деношка нана царна уллув хиннаеце а, са даллалца царцара нанас бенна Даьхенцара безам дІа ца къаьсталга. ТІаккха нана еций цу тІеххьарча минуташка а царна уллув хиннар?! Цар кхетадир цу эздийча кхалсага дег чу шийн бераш даларах ю гІайгІен цар Даьхе баьхай дІаденнача вахарах цо деш дола доккхали вІашагІьнйиннилга. Из гІайгІен доккхали цун дег чура цІаккха дІадаргдоацилга кхетадир цар цу дийнахьа. ХІаьта цу тайнара кхетам, хьехархо мел говза хиларах а, царна цхьаккха уроко лургбацар.

ХІанз цу хана Москве бахача дешархоех дукхагІа бараш школа чакхъяьккха баьннаб. Цхьабакъда, каст-каста ух Буматара Любовь Тимофеевнайга дІайха моаршалаш, шоай школа, пионерий дружинай вахарах дувцаш дола каьхаташ, цІейш долча деношка — телеграммаш, открыткаш.

Кхувш йоагІача тІехьенна патриотически кхетам балара болх уйла тІаяхийта бу Буматарча юкъерча школа хьехархоша. Школе каст-каста хьоашалгІа баьхке худ къахьегамен тІемен ветеранаш, совхоза дикагІбола болхлой. Укхаза ханхашнахьа чакхйоах диспуташ, книжкаш дешарий конференцеш.

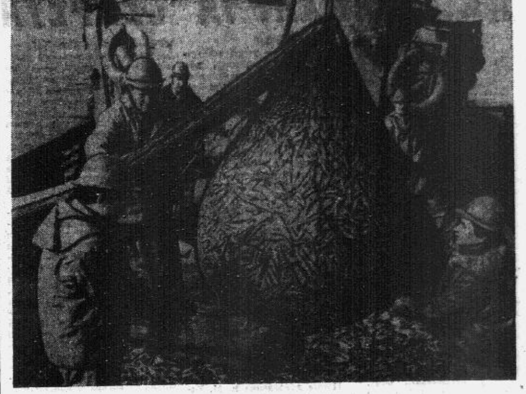
Иштта каст-каста школе хул И. Батаев — деналерча милице старшинай Батаев Биберда воша. Цо бераштa дувц шийн веший вахарах. Советски Эскаре гІулакх даь ваьннача тІехьагІа Грозн ерча Заводской районерча чурча гІулакхий отделе болх беш хиннав Биберд. Милице старшинах Батаевах дукха ха ялалехьа опергруппа болхло ваьь. 1966 шера июнь бетта дІайхача дийнахьа советски наьха сатем боабе веннача зуламхочун карах веннав Б. Батаев. Цхьабакъда, зуламхо а гаьна ваьннавац — Биберда яьча човнах кІалхара ца воалалуш виса из. Батаева новкъосташа хьалаьцав. Даьхено лакха мах баьб Б. Батаеза турпалерча вахара.

Шийн декхар дизза кхоачаш а деш, посте веннача милице старшинайна Батаев Биберда СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указах Щеча Селкъа орден енпай, цун цІи доша алапаница дІаязъяьй Нохч-ГІалгІай чурча гІулакхий министерстве доаллача мемориальни улга тІа. ХІара шера из веннача дийнахьа цун каша тІа боагІа Грозн ерча Заводской района милице болхлой, цун каша Іунал ду школа дешархоша.

Шоай юртхочун сийна хетаяь пионерски сбораш чакхйоах школе, укхаза да цун вахарз хетадаь альбомаш, стенд. Вай йоккхача Даьхенцара безам шийн юрта, цун дикача наьха сий дарца дІаболалу.

Дукха дика гІулакхаш карагІдувл Буматарча юкъерча школа хьехархошта, дуккхача шерашка вІашагІкхийтта, чІоагІъенна, барттайна хьехархой коллектив я цига болх бер. Ткъаь итт шу гаргга да укхаза Р. М. Коболовас болх бу, пхийтт шера болх бу М. А. Мержоева. Дукха ха я Буматарча школе бераштa хьехаш М. П. Авдеева, Л. М. Болдинова, Н. А. Токарева, кхыбараш а бола.

С. ШОВХАЛОВ.



Балтийски форда чурен Атлантикерен чкъаьрий доахаш ба «Маяк» яхача эстонски колхоза рыбакаш. Пхе шера план 3 шерал 11 беттан кхоачашъе. Заданел совгІа кхы тІа а 100 эзар центнер чкъаьрий далаьрхІад цар. ТІанйца декхар толаме кхоачашдеш да. Кхаь бетта планал совгІа пхи эзар центнерал дуккагІа чкъаьрий даьхад боахама къахьегамхоша.

СУРТА ТІА: трал айяй — чкъаьрий хьаэцаш я № 1041 йолча бота экипаж.

П. КУЗНЕЦОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Тахани кхоанеи хургда

27-ча апреле

В. И. Ленина цІерагІа культура Дворец. 17.00. «Нийсархой» яха клуб. Лакхерча классашка дешараштa «Къамаьл ду вай къонало» яха сайре. 18.00. СалоІача ден лекторий. «Кагирхошта интернациональни кхетам балара формаши наькъаши» яха лекци. 19.00. «Комсомольцаш массе хана хьалхаба» яха кино. 19.00. «Дек къоначар иллеш» яха кагирхой салаІара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00. ДикагІа сурт диллара йола берий конкурс. 17.00. Духовой оркестра концерт. 18.00. Дунеи халкъий цхьоагІон Денна — 1-ча Майна хетаяь СМУ-9 болхлой торжественни собрани.

Н. К. Крупская цІерагІа культура Дворец. 11.00. Саг йоалаярмаьре яхар торжественно дІаяздар. 19.00. Кагирхой салаІара сайре. Ловз «Экспресс» яха ансамбль. 19.00. Дунеи халкъий къахьегамхой цхьоагІон Денна — 1-ча Майна хетаяь Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета болхлойи студентийи торжественни собрани.

15-ча участка клуб. 18.00. Дунеи халкъий къахьегамхой цхьоагІон Денна хетаяь торжественни собрани, № 13 йолча профтехучилища художественни самодеятельноста концерт.

28-ча апреле

В. И. Ленина цІерагІа культура Дворец. 11.00. Болх бу «Малышок» яхача берий кинотеатро. 16.00. «БІаьстан зязалг» яхача къонача театрага хьожачун спектакль. 19.00. «СелаІад» яхача ансамбло оттаеш «Дунеи къонал» яха эстрада программа. 19.00. Кагирхой салаІара сайре. Ловз «Интер» яха ансамбль.

Химикий культура Дворец. 10.00. «Города - турпала — сийле» яха Волгограда хетадаь дагахьара журнал. Тематически кино. 12.00. «Бригантина» яха клуб «Машар, къахьегам, май» яха Іуйре. 17.00. Волейболехи истола тІарча теннисахи ловзара спортивни яхьаш. 18.00. «Комсомол — вай мехка журнал я» яха къонача харжархошта дола радиожурнал. 19.00. Кагирхой салаІара сайре. Ловз «Гармония» яха вокально - инструментальни ансамбль.

Н. К. Крупская цІерагІа культура Дворец. 19.00. Кагирхой салаІара сайре. Ловз «Экспресс» яха ансамбль.

Пролетбата цІерагІа культура ЦІа. 12.00. Болх бу «Орленок» яхача берий кинотеатро. 19.00. Кагирхой салаІара сайре.

КНМ цІерагІа клуб. 13.00. Болх бу «Сийг» яхача берий кинотеатро. 14.00. «Фаьлгий дуненчу» яха берий Іуйре. Кинофильмаш.

С. М. Кирова цІерагІа парк. 10.00. Болх бу ерригача аттракционаша.

ФЕ ХИЛА

Хоза йийкхача апрель бетта Іуйрийна хилар из. Ялхайтт шу даьнна вола № 1 йолча автоучебни парка слесарь Кулиев Алхазур балха дІакхача сихвенна вар. ХІаьта хІанз Алхазур... воацаш ва.

Улицашка лоравала везилга халла вар Алхазур. Шеко яц, трамвайна хьалхашка гІоллен, автобуса тІехьашка гІоллен дехьавувла везилга из ховш хилара. Цхьабакъда, халахете а, Алхазура, кхы дуккхачарна санна, из дош доацар да аьлиа хийттар. Автобуса хьалхашкахьа гІолла улица дехьа эккха венна, духьала йоагІача автобуса кІалвахар из.

Законага диллача берригa бехк автобуса водитела И. Саламатина беце а сеца латтача транспорта хьалхашка гІолла саг тІехвала тарлулга ха дезар цунна. Хила воагІача тайпара фе хиннавац из.

Мотоциклиста А. Кравченкоси гІашлочо Ю. Яковлевея шинне а цхьатарра наькъа бокъонаш толхаяр бахьан долаш хатар хилар.

Спецавтоматика автобуса водитель Г. Зелинский машиннаькъа тІехвоалачара шлагбаум хьалъайяь йоландаь наькъа тІа дІатІаваьлар. Цу хана йоагІаш хиннача маневрения поездаца вІашагІкхийтар дукха нах чубагІа автобус.

Ираза кхоъ мара лоза ца веш кІалхарбаьлар нах. Шийн ханнахьа поезд хьатІакхоачаш, шлагбаум Іо ца хийца дежурни я цу гІулакха духхагІча даькъе бехке яр. Цхьабакъда, дукха нах чуховшабаь воагІа водитель къаьстта фе хила везар, шлагбаум хьалъайяь хилара кхозчам ца беш, дІа-юха хьежа везар.

ДІададахача кІирагІа республика наькъашка 32 авари хиннай, кхо саг веннав, 20 сага човнаш яьй.

А. ЧЕБУШЕВ.

РЕСПУБЛИКА ЖУРНАЛИСТИЙ СОЮЗА ПРАВЛЕНЕ ПЛЕНУМ

Селхан ворхІагІа пленум хилар республика журналистий Союза правлене. Цун балха юкъе дакъа лаьцар республикански, районни, многотиражни газетий, телевидени, радио болхлоша.

Пленумо йийцар журналистий Союза правлене секретара Х. М. Галаева яь доклад: «КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленуми республика журналистий декхараши». Доклад ювцача дакъа лаьцар республикански, районни, многотиражни газетий журналисташа.

Пленуме къамаьл дир «Электроприбор» яхача Грозненски завода директора Л. Н. Перепечаева. Цо дийцар предприятие коллективо пятилетка дизьагІча, къоастамбеча шера планаши социалистически декхараши мишта кхоачашду, социалистически яхьа лелам шерагІа бувцилга могадир журналисташта.

Дийцача дешах боагІаш бола соцам тІайийцар пленумо.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДАРЦАЛ ЧІОАГІАГІА

ДУВЦАР

ШЕ воалаш саг араваргволаш яцар Іуйре. Іаьржъеннача сигалара Іолега кийчъелча санна ухкар морхаш, наха фу ду хьажа гІерташ санна чІоагІа Іо а ца делхаш, вІалла дийлха а ца доалаш делхар гуйран шийла догІа, дегІагІа чакхбала санна хьекхар мух. ХІанз урагІа хьежа саг ши-кхо ди хьалха сигала малх хиннаб аьлча тешаргвацар...

Совхозий шоферий оамал йовзаш сай ІаьдалагІа Іуйрийна гІеттавар со. ХІаьта а гаража коа шофераш бар. Бакъда са аьттув баьлар, царех цаІ сона езача оагІорахьа яха кийчъеш хиннаяр. Гаража заведующеца тхо цхьацца-шишша дувцаш латташ хьатІавера витъкъо, лакхарча дегІара, хьаттаро юхь йола къонах.

— Аз наькъахо лехав хьона, Ахьмад. — Корреспондент дІавига веза Іа вай жа Іуй болча, — аьлар завгара.

— Пхи минут ялалехьа со кийча хургва, —, жоп делар Ахьмада.

ТІо-никъ кхоачалуше а хала ІувгІа йолаелар машина..

— Хала никъ ба мотт сона тахан вай бахьа безар,—йистхилар со.

Цецваьлча санна сона бІара хьежар Ахьмад.

— ЗІамсаг, халача рейсашка хиннача тара вац хьо, — аьлар цо.—Вай хьор-м бІаьха никъ а бац, кІалдусе оарц даккха йиш а я.

Тхона ткъаь иттех метр мара гаьна йоацаш бокъонца хьаха кийчбаь топпар ба аргдолаш трактораша йохаяь моттиг яр. «Ховргда-кх цунна хьо тІехвоалалой», аьнна дагадоха са кхелехьа машина цІаьхха сихъяь, чІоагІа вагІалахь аьнна сога цІогІа а теха, чухийцар Ахьмада.

ХІанз кхыча тайпара бІарахьежар со шофера. Тхьовра цо йийцача халача рейсашка цкъа санна дуккхаза а хиннача тара вар из. Цо ше дер вІалла хало йоацаш деш санна хете а, дукха ха ялалехьа юхьмарех йовлакх хьекха ваьлар Ахьмад.

— Іа ер атта рейс я яхе а со санна шелалах эгаш-м вагІац хьо, — бегаш бир аз.

— Атта-м цхьаккха рейс а яц, аз яьхар-м хала яр бІаргаяйнаяц хьона ала гІертилга дар.

— Из-м сона тхьовра а хезадар.

— Ма говза нах да шо, корреспонденташ. Халача рейсах дувца яхилга хургда-кх хьа из?, — велавелар Ахьмад.

...Берригa мохк Казахстане эрий даьда лаьтташ карадерзаде болабенна ха яр из. ХІаьтта шофералла болх бе волавеннавар со. Са аьттув баьлар — уллув дика новкъостий нийсбелар. Тха автобаза шофераша къаьстта сий деш вар ткъаь пхиъ шерал совгІа машина тІа болх беш хьавоагІа Кузьма Петрович (цох цхьанне а Петрович мара алацар).

Лохарча дегІара, кера корта а болаш, ца вовзачо цІимхара саг ва аргдолаш вар Петрович. Дукха нах байнабац сона из тайпа сабар, эздел, цІена дог долаш. ДукхагІа бола сибиркаш мо мара лера тІера вацар Петрович, бакъда, ше оалар меттахьа оалар, хІаьта аьннар кхоачаш а дора.

Визза саг вар Абдильбек а (цох а Бек оалар оаха).

Сибата а оамала а Петровича тара вацар из. Цу хана ткъаь пхийтта шерал тІехваьнна хиннача Бека изал ха я аргдацар саго. КхувШ воагІа зІамсаг санна кадай вар из, бегаш бе моттиг хилча кхы хІама эшаш вацар. Цхьабакъда эрсий мотт цІена ца харо чІоагІа хьовзам бора цунна. Цхьацца-шишша дувцаш вагІача Бека эрсий дош нийса ца аьлча го баь латта шофераш бела а беле дерригa а дохар.

—Сенах дел шо, когах ухаргаш? — пкъаза царна эгІазвоадар Бек. — Тха, казахий кицо яххача тайпара, шул дуккха лаккхагІа воллаше а кура-сонта ца воалаш ма лелий со а,— аьле мича бахар ца ховш готтига ши бІарг къайла а баькхе велалора.

Тхо кхоккхе а цхьан колонне болх беш дар. Сайна могачох царца зІамагІал а гІулакх а леладе гІертар со, сога бІаргдокхаш вар уж шаккхе а...

Никъ бехача моттига тІакхоаччаше шийн къамаьл соцадир Ахьмада. Цул тІехьагІа шийна дукхача хана чукъувла хІама дагадехача санна доккха са а даькха аьлар:

— Тахан сона уллув вагІаргвацар хьо, корреспондент, уж машинъ хиннавецаре.

Ше аз кхы вутаргвоацилга хайча санна дІахо дувца волавелар Ахьмад.

...Дерригa а дика дІадоладеннадар цу дийнахьа. Дукха хьем боацаш керда йиллача совхозе дІабахьа безаш бола мухь тІабеттар кхоккхе а машина. Делкъа ха хилалехьа города дикка гаьна даьннадар тхо. Эггара хьалха Петрович водар, цунна тІехьа сон Беки.

Тамашийна мохк бар из — Казахстан! ЦІаккха а ховргдацар хьона Іуйрийна хьалбаьнна малх сарралца хьежаргба е хьежаргбац, ди мишта чакхдаргда.

— ВІалла зийнадий Іа дарц мишта дІадолалу? — хьахьежар согахьа Ахьмад. Хьона-м хов хургдацар из аьлча санна юха а шийн къамаьл де волавелар из.

Ах никъ совгІа баь тхо даьннача хана дарц даргдолгах сакхийнача Петровича, соцадийр машина. Цунна дІатІадахар сон Беки.

— Вай фу дича бакъахьа хет шоана, кІантий? — хаьттар Петровича. — Юхадерза вай е дІахо гІо.

— ХІанз фу хиннад пига, Петрович, машина-м ехаяц хьа, — цецваьлар со.

— Бохча цІагІа дисал цун,— бегаш бир Бека.

— КІеззига Іа сатохе хиннар гургда хьона, — аьлар Петровича.

— Вай юхадерзе а дІахо дІадолхе а дарца кІалхара доалача дац вай, — аьлар Бека.

— Машинашта тІаховша. — Сона гаьна тІехьа ма дисалаш, — команда елар Петровича.

Мух тІехь-тІехьагІа чІоагІлора. Тхьовра текхарг санна наькъа тІа гІолла хьийза лоа хІанз машина кора тІадеттар. «Дворника» а магацар из дІадаккха.

Иттех километр тхо гаьна даладелха са новкъостий кхийрар хилар — бІарга белла тІелг гургбоацаш дарц даьлар. Боккъалдар аьлча, пкъарчоа дог тохаделар са — сийна сигале а доше малх а вІалла ца хилча санна Іаьржделар дуне. Кхы дІахо даха йиш йоацаш сайцар тхо. Мецача бертий Іулаша машина го а баь ІувгІаш санна хетийтар тІехь-тІехьагІа чІоагІлуча михо. Эрий ара эггара хьалха цу тайпара хьал тІа нийсвеннача са дегІа зулам бедар.

Шофер хила дагадехача денна сардам боаккхача со дІакхьачача ханна кабинах чІоагІагІа хІама техар. ДІаархьежача верригa лайво хьалваьккха халла когаш тІа уралатта Петрович бІаргаваьйра сона. Дукха ха ялалехьа вена хьаэттар Бека.

Царна дика ховра со цІаккха а дарц даьннача хана ара ца висалга. Цулухьа со тече а сога де дезар хьаала а баькхабар уж.

Бехказа вала велар со.

Бекас бегаш бе аьнна баге хьаеллаше а «ВоккхагІанн зІамагІаля къестаде мукъа дац вай тахан», — раьза воацпаш йистхилар Петрович. Воха ца вохаш хургва хьо, дарц кастта соцаргда. Совхозе а ховш хургда вай дукха гаьна доацилга.

Машина дІа ма йоелахь, тхьовса а ма тхьовсалахь аьнна сона хьехар а даь, кІал мел нийсвенна пахашк кабина наІарашка чу а елла шоай машинаш йолча дІабахар уж.

Аз яьккха яле а саго ма йоаккхийла из санна бийса! Дага ца доxаш фу дисар. Цхьан юкъа тар кхетар, хьасомайккхача — дуне даккха санна хьекхаш мух а хьатІадетташ лоа а дар.

Сецца яйра са машина — бензин кхоачаделар. Бакъда, арара туржа! дІадоалаш дацар. Цу сахьате шелъелар кабина чу. ХІанз фу дергда? Хьалха хиначох кІориг хетаргдолаш дар этта хьал. Эггара хьалха шелбелар когаш, тІаккха дерригача дегІагІа шийн къиза мІараш хьекха йолаелар шелал.

Дукха па говш ше машина чу лелаяь тиша кетар яхьаш вера Петрович.

— Хьайяраш клубе водаш накъаяргья хьона, хІанзарчоа ераш миштай хьажалахь, — аьнна кхакха кулгахйоахкорпаш хьакховдайир Бекас.

Цкъарчоа со эгІазваха вале а уж хьа ца йицача даргдоапача дІакхьачадар гІулакх.

— Со йистхила велча «Кхы къамаьл ма делахь!», — аьнна цІимхаро бІарахьежар Петрович. — Кетар тІа а хьоарчайий когаш бІоахбе хьожаргва хьо.

Сога ладийгІа кІаьд-м веннавац хьо, корреспондент, — йист ца хулаш вагІача согахьа хьаьхьежар Ахьмад.

— Хозахета алац хало тІаэттача мара вовзац саг, — аьлар аз.

— Цул нийсагІа аьнна хІама дац, — доккха садаьккхар Ахьмада. Цхьа юкъ яьккхар цо уйлане ваха вагІаш.

— Тхоашта тІаоттаргдар цу хана сона бокъонца хайна даьларе низ дІа ца кхача а мегар..

Делкъал тІехьагІа мух лаьгІбелча санна хийтар сона. Новкъостех фу хиннад хьажа лаьрхІар аз. НиІ хьаелла хьажарах хІама хиланзар. ДегІаца шортта низ боаллача сога а хьа ца еллаелча Петровича мишта еллаьргья ер аьнна эгІазваха цІаькха а гІертар со. Цох а хІама хиланзар.

Хьалхашкара машина кор а похадаь аравала дагадехар сона. Кабина чу илла зІамига Іерж йола бел теха кор доха а даь капота тІа ваьлар со. Кабинка тІа этта кузова тІара бахьа бел хьа а нийса лаьтта Іовосса дагахьа никъ баккха волавелар со. Наькъа такилг а даьккха Петровича ниІ аз мукъайоаккхача хана тІера Іы гІетташ вар со.

—Хьо хІанзехьа кабинка чура ара ма валалахь,—аьнна согара бел дІа а ийца, — Бека машинага бодача наькъа тэкилг даккха эттар Петрович.

Со араваьлча аханахьа кхьача вала воаллаш хьацарагІа Іо а ваха воаллар Петрович. Из салаІа а вахийта болх бе эттар со. Лоа дІадоаккхилга селла хала хІама деце а тІаювхача хІамаша паргІатта хьабайтацар болх, цудухьа цу сахьате хьацар а доалар. Юххера а мукъаяьккхар аз Бека машина ниІ.

— Самовара кІеж яьккха яьннай, Бек, хьо хьавеха вайтав со Петровича, — аьлар аз ши кулг вІашагІа хьекхадеш вагІача тхоай новкъостага.

Цкъарчоа раьза воацпаш согахьа хьахьежар из, тІаккха ши бІарг къайлабоаккхаш вела а венна аьлар:

— Чай а менна гІоргда-кх вай клубе.

Оаха фуннагІа дувце а бегаш тІара даьннадар гІулакх. Кхыметтел хІанз Бека а вІаштІехьдалацар уж бе. Ди сайрангахьа дерзаш латтар. Бакъда оарц ма доагІий аьнна цхьаннахьара хьахозаш Інлмад яцар. Вешта, юхха хьатІа ца кхаьчача тхона хІама а ховрдацар.

Готта яле а тхо кхоккхе а Петровича машина чу Іохайшар, вешта са-м кхы ваха моттиг а яцар, кор дохадаь ма латтарий са яр.

ХІама дІаала дего ца вуте а, моцала Іехаш яр чураш, дуккхагІа мец ме лу котйоалар шелал. ХІаравар ши-шийн уйлаш еш вагІар. Тхо дехадар аьлча-м нийса хургдацар — кхоъ ма варий тхо! ХІаьта а уйла е хІама дар, хьатІайоагІаш латтар цІайза бийса, кхоачаденнадар бензин, лаьво дІадикъадар наькъаш. Массаза а санна шийна хетар эггара хьалха аьлар Петровича:

— Тховсара а оарц тІакхоачаргдац вайна. Наькъаш наькха санна чІоагІа дІадикъачоа тара да. ЦаІ ца дой сахиларга доалалургдац вай.

— Фу дича бакъахьа да вай, Петрович? — хаьттар аз.

— Дагадаьлча ховргда-кх, Ахьмад, — жоп делар цо.

— Сона хетаргахьа, сихха хІама а кхаьлла тишагІча машина кузов йоха а яь сахиллалца цІи йоагайнча бакъахьа я, — йистхилар Бек.

ХІама даара-м дуxьала со а вацар, бакъда, машина йоха мишта ергья аьнна хетар.

КІеззига уйла еш а ваьгІа Бекас яхар нийса хет сона аьлар Петровича. Со а цар яхачоа раьза хилар.

Тхоашка мел хинна кхача Петрович волча хьабера ази Бекен. Боккъалдар аьлча, из берригa а сона сайна баьал а бацар, хІаьта Петровича маькха ах булка хІаман юкъе а хьоарчаь дІайиллар.

ХІама кхаьлла тхо даьлча юха а «дийнвелар» Бек.

— ХІанз-м ара а йІоахьелар мотт сона, — бегаш бир цо.

— Диг бе долла Іа, шел-м аз волийтаргвац хьо, — велакъежар Петрович.

Цар машина борт хьайоаккхаше а цІи лотае моттиг кийчъе эттар со. Машина чу леладь бензин доалла пахашкаш кІал тайсачул тІехьагІа «къарс-къарс» яхаш яга йолаелар екъа ардакхаш.

— ХІанз санна чІоагІа ераш йоаге вайна-м бІарчча колонна эшаргья, — аьлар аз «ерзан яьккха» латтача сай машина бІара а хьежа.

— Воха ма воха хьо, Ахьмад иштта-м чархаш а я вай доалахьа, — йистхилар шера тІа кулгаш дІоахдеш лаьтта Петрович.

ЛаьгІъялалехьа цхьа чарх цІера юккъе чуккессар Бекас. Лота ца луш цхьа юкъ а яьккха кІур бе йолаелар из. Иштта цІи йоагаеш са хилар. Къе вацар цу хана тхона бІара ца хьежар. КІуро Іаьржъянза церташи бІаргаши мара дацар. Бакъда, кхы хІама йохьа ца хІиташ шоллагІа бийса чакхъяьлар. Шоай хурдаь сога хьажа гІертар Беки, Петровичи, сай дола денал ураоттадаь сатохар аз а. Сона санна хала ма дарий царна а.

Хьалбаьлар Іай хьежа саг вІоахвеш боаца малх. Шера гонахье уралатташе а юхейиса ах маькх йиар саха.

— Корреспондент, — согахьа хьаьхьежар Ахьмад, — тух тІа а хьерпаш цІаккха а йиайий Іа халла мара ира урс ца лата гІораяь маькх?

— Йиаяц.

— Цун чам хьона ховре! — ши бІарг тоІабир Ахьмада.

Оарц дарга тхо хьежжаше а делкъа ха хилар, боад а къоалабелар. Сога хІама хьа ца оале а дІахо а бувлаш шоайла дагабувлар Беки Петровичи. Аз дика кхетадора цар дагардар.

— Хала дале а цхьаькха бийса яккха езаргья вай, — аьлар Петровича.

— Тхо кийча да, — сона а шийна а хьалхара йистхилар Бек.

Петровича машинах яллийса тІехьашкара ши чарх хьа а яьккха цІи лотае эттар тхо. ГІоарал дайнадар массане а. Бакъда, ханна зІамагІа хиларах сога дукхагІа низ боалар. КІезиг-дукха вІоахлуше а тхоах цаІ кабина чу наб е дІачуводар. Цхьа сахьат а дала-лехьа воххьавар кхерам хьалгІоттавора из. Эггара хьалха салаІа пахийтар оаха Петрович. цул тІехьагІа ах сахьата наб йир аз, тІаккха Бека.

Бийса юкъекхьачача гІолла шаккхе а ког тхьайсача санна хийтар сона. Из аз дІаоаллаше а когаш тебаш хьа, дукха ха ялалехьа бохьабергба аьнна корзагІбаьлар са новкъостий.

— Хьайяраш Іо, а яьхе са валенкаш тІаювха, уж йоккхагІа я, — аьлар Бека.

Со юхагІертарах хІама хиланзар. Шера тІахьекха шийн портянкаш са тхана пазаташта тІехьнахьа а хьоарчаь шийн валенкаш низзагІа тІаювхийтар цо сога.

Со кІеззига метта воагІаше а «халхавувла» аьлар Петрович, гІаккха цхьа юкъ кьлча ши ког вІашагІа бетта волавелар Бек. Валенкаш юха дІаялз со гІортарах хІама хиланзар.

— Тхо шелалга даьнна пах да, — аьлар шинне.

ЦІи йовш латтар, машинех мел йоалла чархаш а бортащ а йоага ца йича кхы де хІама доацача дІакхьачадар тхо. Цу ханна наькъа тІа сердал бІаргайча санна хийтар сона.

— Вай зІамагІа уралатташе а гІанаш го ваьнцав, — бегаш ца бича Іевалланзар Бек.

— Сабардел, тата хозаш санна хет сона, — аьлар Петровича.

Дукха ха ялалехьа цІаькха а тучалйиккхар сердал. чІоагІделар тата.

ХІана шаккхе а лерг дилла ладувгІа эттар Бек.

— ГІа бІаргадоврга дог доахаш-м вац хьо, — Іоттар йир аз.

— Ер-м гІа дац, велавелар Бек. Из-м вайна доагІа оарц да.

Цу сахьате мича дахар ца ховш кІаьддалар дІадаьлча санна хетаделар тхона. ХІама ца оале а гІоэвьнна вар хІаравар.

«Тхо кІалхаръаьннад, тхо котдаьннад!» — гІадваха вар со а айса царга сай дагардар дІа цо хойте а.

— Аз-м къонахчал котдаьннад, доттагІал дарцал а шелал а чІоагІагІа хиннад аргдар цох, Ахьмад, — аьлар аз кхы Іе ца луш.

— Хьо бакълув, корреспондент, — раьза хилар Ахьмад. — доттагІал да а дар котдаьнар.

М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 апрель
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Іуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Кагирхой творчество. 10.00 — Босбола телевидени. Интервидени. ВЛКСМ-а XVII-гІа съезде. Съездий Кремлевски Двоецера трансляци. 13.00 — Босбола телевидени. Интервидени. ВЛКСМ-а XVII-ча съезда делегаташта дола концерт. Съездий Кремлевски Двоецера трансляци. 16.00 — Босбола телевидени. Мультфильм. 16.20 — «УнахцІено». Іламан - популярни программа. 15.50— Поэзонхочун Наровчатова творчеств оагІонаш. 17.30 — Босбола телевидени. Концерт. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — БІаргагур — теша хала дар. 19.15 — Босбола телевидени. ВЛКСМ-а XVII-ча съезде. 19.30 — Босбола телевидени. «Илли-74». 20.00 — Футболах йола СССР чемпионат. Киевера трансляци. 21.00— «Ха». Информационни программа. 21.45 — Босбола телевидени. Хьалаурдаташ, комсомол. Концерт. Паччахьалкхен Центральни концертни залера трансляци. 23.15 — Езача атлетиках йола СССР-а чемпионат. Тбилисера передача. 23.35— Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

16.00 — «Бонивура дог» яха художественни фильм. 1-гІа сери. 17.05 — Даьхен къонгаш кхебар. 17.15 — «Бонивура дог» яха художественни фильм. 2-гІа сери. 18.15 — «Дебаш дола толамаш» яха телевизионни очерк. 18.25 — «ДоттагІал» яха киножурнал. 18.55 — Сходаш чакхъяьннай. хІаьта цар сецамаш мишта кхоачашду (гІалгІай меттала).

28 апрель
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Бераштa йола Іуйрийнара гимнастика. 9.20— Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Дешархошта. «Гургал бетта сахьат». 10.00—Советски Союза гІулакх деш ва. 11.00 — «Музыкальни киоск». 11.30 — Босбола телевидени. Дешархошта. Советски Эскара историех йола олимпиада. 2-гІа тур. 12.30 — «Юртара сахьат». 13.30 — Босбола телевидени. «Шовзткъе цхьоллагІа» яха художественни фильм. 15.05. — Тахангаргал хиннача городий Дерригдувен Ди да. 15.15 — Босбола телевидени. Эстрадни концерт. Киевера передача. 16.00 — Босбола телевидени. Эрсий художникаx дола дувцараш. Василий Суриков. 17.00 — Дунеи халкъашта юкъера панорама. 17.30 — Босбола телевидени. Самукъане хоровод. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 18.45 — Босбола телевидени. «Киноникъ» бархой клуб». 19.45 — Поэта Софронова авторски сайре. Союзий цІен Колонни Залера трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Поэта Софронова авторски сайренах йола трансляци дІахо яхьар. 22.30 — Езача атлетиках йола СССР чемпионат. Тбилисера передача. 23.00 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

15.30 — Гургал (нохчий меттала). 16.10 — «Бонивура дог» яха художественни фильм. 3-гІа 4-гІа серей. 18.05 — «ЦІе сийрда парус» яха дешархошта йола передача.

РАДИО

27 апрель

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Хоямаши хаоттами. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Концерт (эрсий меттала). 13.00 — «Са ханара саг» яха Плиева беседа (гІалгІай меттала). 13.20 — Ашараш. 13.30 — Советски Азербайджана хетаяь радиокомпозици (эрсий меттала). 14.00 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала). 14.15— ДоттагІал леладе аьнна Ленина вассет даьд вайга. Социалистически къахьегама турпала Алботачиева выступлени (гІалгІай меттала). 14.30 — «І-ча Май байраккаш» яха радиокомпозици (эрсий меттала). 15.15 — «ДоттагІлен гастролашца» яха передача (эрсий меттала). 16.00 — «Кавказа Іуйре» (яха радиожурнал).

28 апрель

7.10 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Шоана дукха еза ашараш. 13.00 — Советски Эскара бІухой заявках дола концерт (нохчий меттала). 13.40 — «Сон хьежа сега» яха Сандова юмористически дувцар (нохчий меттала). 14.00 — «Машарен къахьегамен деза ди» яха радиокомпозици (эрсий меттала). 14.20 — Социалистически яхье хьалхалаттараштa дола концерт (гІалгІай меттала). 15.15 — Къахьегамца лаьккха сий (эрсий меттала). 15.30 — Азербайджана иллеши ашараши. Концерт (эрсий меттала). 16.00 — «Школьни глобус» (эрсий меттала). 16.15 — Хоржамашта накъадолхаш. «Эггара демократическегІа» яха беседа (гІалгІай меттала). 16.30 — «ДоттагІал долча деза ла юкъе» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.45 — «Къахьегамца сий долаш ва саг» яха корреспонденци. 18.30 — Иллеца доттагІал дараштa дола концерт (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, малхбоалехьара мух а хьекхаш ха хилен фегара температура республике гІолла 15—19, Грозне 16—18 градус йІовхал йолаш хилен тарлу. Кхоанен лоаммен хувцалуш морхаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, бе-беча оагІорахьара мух а хьекхаш ха хилен фегара температура бийсашка 4—8, деношка 18—23 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина уллица 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-30-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахарен культурин отделан — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадуян шинаре, ерш, пхоьттан деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/34. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/34. Заказ № 4099.